

Emilian Stoica, protopop
Jud. Târnava-Mare
Cohalm

STRATA.

COSINZEANA

REDACTIA · SI · ADMINISTRATIA
· CLUJ · PIATA · CVZA-VODA · 16 ·

DIRECTOR ȘI REDACTOR: SEBASTIAN BORNEMISA
Prim-colaborator al revistei: Alexandru Hodoș

Abonamentul se plătește înainte. Un an Lei 200.—, jumătate de an Lei 100.—, un număr Lei 10.—
Pentru instituții de stat, particulare și streinătate Lei 240.— pe un an

REVISTA APARE DE DOUA ORI PE LUNA

Ofensive sufletești

de

ALEXANDRU HODOȘ

Am fost de față Marșea trecută la deschiderea stagiunii Teatrului Național din Cluj. Spectacolul a fost fermecător; și dincoace și dincolo de focurile rampei. Limba românească a neîntrecutului Delavrancea, cu mlădieri armonioase și aromă arhaică, se desfăcea din tortul acțiunii dramatice, ca un fir vrăjit. Sala era tixită, până la ultimul loc, ca un ciorchine omenesc din care e gata să țâșnească mustul entuziasmului. Pe coridoare, între acte, lumea forfotea în plăcutul vagabondaj de-un sfert de oră, imitând zumzetul unui stup de albine, și par'că în acel moment toată inima vechiului oraș svăcnea acolo, de-alungul stalurilor negre, în lojile supraîncărcate, pe galeriile sgomotoase. Am plecat acasă cu senzația odihnitoare a unei sărbători reușite din plin.

Mult aș dori să cred, că așa va fi în fiecare zi. Mșcare vie și tinerească de partea cealaltă a cortinei; ovații furtunoase și deplină înțelegere, de partea ceastălaltă... Nici nu mă încumet să fac altă procire. Mi-e teamă însă, ca nu cumva elanul festiv al inaugurării să nu obosească. Ne-am întoarce atunci la serile triste și pustii, cu cinci spectatori respirați în trei rânduri de fotolii, cu actori plictisiți, jucând ca pentru îndeplinirea unei goale formalități, cu risipire de nervi cheltuită zadarnic, cu optzeci de lei în poșeta casieriei, reprezentând totul încasărilor și cu pompierul de serviciu moșăind într'un colț... L-ar putea trezi cineva, apoi, numai cu ecurile aplauzelor de deunăzi?

Așa ostenesc, de cele mai multe ori, din nefericire, pornirile noastre în țiale. Știm să inaugurăm foarte frumos, cu fast, cu strălucire și cu inimă deschisă. Așa am inaugurat și România-intregită, pentruca, după un an ori doi, să auzim la cafe-neaua din Șmleu murmure îndestul de distincte împotriva unirii. Așa s'a clădit, par'că fu ieri, și Arcul de triumf dela porțile Capitalei; iar astăzi falnicul monument se sco-

rojește subț razele soarelui și se fărâmițează subț apa ploilor, ca un bordei de sărăcime nomadă. Nu clădim durabil. Ne covârșește lipsa de continuitate. Să fie vinovat temperamentul nostru aprins, repede lăsător, care trece dela fierbințeala însuflețirii la nepăsarea cea mai desăvârșită? Să fie de vină educația noastră greșită, sau absentă educației noastre sociale, în urma căreia nu ne pricepem să vedem, că numai acțiunea stăruitoare, încapăținată urmărind a unui țel împede, determină marile câșt.guri pe seama tuturor? Poate să fie una, poate să fie cealaltă, poate să fie amândouă laolaltă. Nu e de ajuns, însă, să ne constatăm metehnele, împăcați cu ideea că acum cunoaștem pricina răului. Tratatamentul de vindecare a unui bolnav începe cu adevărat numai în ziua în care doctorii au ghicit diagnoza. Boala noastră națională o cunoaștem cu toții: sunt avânturile cari se sfârșesc repede. Par'că am avea respirația prea scurtă. Și, slavă Domnului! plămâni ne sunt puternici, iar aerul dimprejur, tot e al nostru.

Era vorba despre teatru. Mă teameam de indiferența care va veni. Dar, departe de mine gândul unei acuzări exclusive împotriva publicului nostru. Nu e el singurul vinovat, pentru o stare de spirit care începe de sus, și nu face decât să se propage în cercuri tot mai largi... Iată, în Cluj mai există încă un teatru. Teatrul maghiar. N'am văzut aici, niciodată, însuflețirea care clocotea, Marți seară, între zidurile Teatrului Național. Nici n'am asistat la o realizare scenică mai desăvârșită decât aceea pe care ne-a oferit-o reprezentația *Vișorului* lui Delavrancea. Nu e, cu alte cuvinte, nici lumea unguerească a Clujului mai înțelegătoare decât a noastră, nu joacă mai bine nici actorii dlui Ioanovici. Cu toate acestea, Teatrul Maghiar, — pentruce n'am recunoaște-o? — primește în decursul anului mai mulți oaspeți decât al

nostru. Acolo se simte neîntreruptă activitate, preocuparea metodică de fiecare zi; dincoace se ivesc adese s'implome de oboseală, de descurajare, de acalmie.

Motivul? Am auzit unul, care m'a amuzat nespun. Mi s'a spus că dl. Ioanovici, directorul Teatrului Maghiar, nu e decât un bun negustor, care se pricepe să-și atragă clientela cu tot felul de inovății, variind neconținut repertoriul, oferind reprezentații de operetă, aducând artiști noi, organizând o vastă reclamă... Și așa mai departe. Ba, ca o dovadă, până unde merg aceste aptitudini inventive, mi s'a pomenit despre programele Teatrului Maghiar, cari se redactează acum și în limba română, mărturisind pe față dorința de a ademini chiar spectatori fără nicio cunoștiință de limbă unguerească. Faptul este perfect adevărat. Dar este de vină dl. Ioanovici, dacă deodată cu planurile sale de bună chiverniseală gospodărească, țese fără să vrea (sau cu bună știință) și un proiect susținut de ofensivă sufletească?

Acesteia, noi trebuie să-i răspundem printr'o altă ofensivă sufletească. Pe acest tărâm, am mai spus-o și altădată, războiul continuă încă. Nu războiul cultural dintre două popoare conlocuitoare; acesta ar fi o inutilă nebulie. Dar un dușman mai stăruiește încă în noi înși-ne. Și acela nu se sdrobește cu elanuri de-o bătaie din aripă, ci cu picătura care se adaugă, zi cu zi, ca să umple scumpa urnă a cugetelor noastre, cu liniștită străduință, și, mai ales, cu o conștiință a solidarității noastre.

Intinde-ți, deci, peste tot, afișele, domnule Zahărie Bărsan, variaza-ți repertoriul, dă anunț la gazetă, chiamă actori dela București, deschide perspective noi, nu lăsa să recadă în marasmul nepăsării frumoasa manifestare dela deschiderea stagiunii Teatrului Național... Vom vedea, cine va fi acela care își va îngădui să-ți refuze românescul său sprijin.

SPRE PACEA ETERNĂ

— In jurul debaterilor dela „Societatea Națiunilor” —

Adunarea generală din anul acesta a *Societății Națiunilor*, sau, cum se spune de obicei, a *Ligei Națiunilor*, a atras mai mult decât oricând asupra ei atenția opiniei publice europene, provocând însemate discuții, și deschizând în sufletul frământat al generațiilor de astăzi orizonturi nebănuite de nădejdi. Câteva zile de-arândul am trăit într-o atmosferă de optimism desăvârșit, se părea că o nouă epocă începe în istoria popoarelor, umbra înșelătoare a păcii eterne se apropiase la doi pași de noi, mulți își închipuiau că au și atins-o cu mâna. Vorbe mari și iluzii vechi se încrucișau din nou, de-asupra proaspetelor ruine ale războiului, de-asupra dușmăniilor cari nu s'au topit de tot, de-asupra pumnilor cari se mai strâng încă în umbră amenințatori. Și se găseau destui, cari să-și închipuie, că vorbele acestea le aud pentru întâia oară, și că pentru întâia oară aceste iluzii îi cercetează.

Omenirea se sbate de mult, să găsească cea mai potrivită cale, pentru a asigura o deslegare pașnică a conflictelor dintre state. E o dorință care s'a născut, fără indoială, a doua zi după primul război al lumii. Intorcându-se din luptă, zdrobit de osteneală și acoperit de răni, lăsând în urma lui proaspete și scumpe morminte, omul trebuie să fi măsurat atunci, după cea dintâi vărsare de sânge, nepotrivirea dintre jertfa pe care a adus-o și câștigurile smulse vieții cu prețul altor vieți. Fericirea căutată nu răsărea pe urma uciderilor făcute... Cu toate acestea, războiul n'a fost părăsit. Ba, în măsura în care creștea în inima tuturor dorul de pace, în aceeași măsură se născociau noi mijloace, mai groaznice și mai perfecționate, pentru ca distrugerea să se săvârșească mai sigur și mai complet. Această furie tehnică a omorului organizat a mers atât de departe, încât s'au găsit cugetători, cari să creadă că omul se va înșpăimânta într-o zi de propriile sale născociri drăcești, și va arunca de parte infernalele mașinării, grație

căroră zeci de mii de existențe și orașe întregi ar putea fi nimicite, cu ajutorul științei moderne, în câteva minute.

A sosit, oare, ziua aceasta? Care a fost minunea, în jurul căreia s'au strâns la Geneva alătea speranțe înșefite? Ce eveniment a strălucit în mijlocul neliniștitei Europe, ca un far luminos, prevestitor al fărâmurilor sigure? Minunea? Evenimentul? Să mărturisim adevărul. Câteva discursuri...

Discursuri frumoase, fără indo-

D-l Herriot vorbind la conferința dela Geneva a „Societății Națiunilor”. Înaintea lui pe birou este un aparat de telefonie fără fir, care-i transmite vorbirea sa la Paris, unde simultan l-a ascultat și Consiliul de miniștri.

ială. Sesiunea a cincea a *Societății Națiunilor* a primit o însemnată deosebită prin participarea directă a celor mai mari puteri apusene. Franța, Anglia și Belgia au fost reprezentate prin șefii guvernelor respective, cari au declarat că vorbesc cu toată răspunderea situației lor. Și tocmai acești arbitri ai situației internaționale au pronunțat magicul cuvânt al păcii, ridicând în fața reprezentanților statelor din *Societatea Națiunilor*, în ședințe solemne, icoana unei posibile înțelegeri universale. Cel dintâi care a rostit acest cuvânt a fost dl Ramsay Mac Donald, primul ministru al Marelui Britanii, care în discursul său dela Geneva a fixat punctul de vedere al guvernului laburist în marea problemă a dezarmării. După părerea sa, *Societa-*

tea Națiunilor trebuie să se înfățișeze, înainte de toate, ca o *Societate a tuturor Națiunilor*, cuprinzând și „statele amenințatoare”, adică Germania și Rusia. Va fi nevoie, apoi, să se procedeze la o reducere generală a înarmărilor. Înșfârșit, deoarece pactul internațional de siguranță reciprocă va impune anumite îndatoriri din partea celor cari îl vor semna, *Societatea Națiunilor* va avea să precizeze ce se înțelege prin „siguranța” unui popor și va lua asupra sa sarcina de a stabili răspunderile agresorului. Dl Mac Donald e de părere că singurul mijloc practic pentru a ajunge la acest rezultat este înființarea unui tribunal de arbitraj, sau, mai de grabă, pentru că acest Tribunal există de pe acum la Haga, lărgirea puterilor acestuia. Arbitrajul nu se întinde acum decât pentru pace. El trebuie să funcționeze și pentru războiu. N'a fost, până acum, decât facultativ. Să fie, deci, declarat obligatoriu. Orice stat, înainte de a-și face dreptate cu sabia, să fie silit să se judece cu presupusul său dușman, înaintea unei Curți de judecată internațională.

Dl Eduard Herriot, primul ministru al Franței, care a urmat la tribună a doua zi după dl Mac Donald, s'a însărcinat să lămurească în cadrul realităților prezente, și al intereselor țării sale, cele trei lozinci aruncate în discuție de reprezentantul Angliei: *dezarmare, siguranță și arbitraj*. Franța, a declarat dl Herriot, e tot atât de încredințată ca și Anglia de necesitatea arbitrajului. Dar dacă arbitrajul e necesar, el nu e de ajuns pentru a înlătura războiul. El e un mijloc, nu e un scop. Arbitrajul, după originala definiție a dlui Mac Donald, înseamnă: „dreptate fără patimă”. Mai e nevoie, totuși, și de altceva. E nevoie ca *dreptatea* să nu rămână lipsită de *forță*, e nevoie ca forța să nu ajungă „în mâinile crude ale nedreptății”. Pilda atacului Germaniei asupra Belgiei trebuie să constituie o învățătură prețioasă. Să se pregătească o conferință generală a dezarmării, dar,

O ședință plenară a Comisiunii a treia a Societății Națiunilor, care a discutat chestiunea dezarmării. Aceasta comisiune, după cum se știe, a fost în cursul ședțiilor din acest an prezidată de Dl. Duca, ministrul nostru de externe, care se poate recunoaște în fund, la masa prezidențială.

ceeace nu se poate înlătura, eș'e garanția ca o națiune atacată pe nedrept să se bucure de ajutorul celorlalte națiuni solidare. Cât despre intrarea Germaniei în *Societatea Națiunilor*, Franța nu se va opune în nici un fel, în ziua când Germania își va îndeplini toate angajamentele în chip loial. Rusia, la rândul ei, va fi primită, atunci când va ieși din atmosfera de ură și de violență, pentru a se întoarce la viața normală a unui popor civilizată. Și dl. Herriot a terminat cu aceste emoționante cuvinte, cari, nu se poate să nu fi produs o adâncă impresie asupra reprezentanților celor 34 de țări, reunite în liniștitul oraș de pe malul lacului Lemán: — „Nevinovată ieri, nevinovată, da, v'o jur, și astăzi, deși rănită încă, Franța întinde brațele ei, frățeste, spre toate patriile voastre. Cu toate suferințele ei, Franța ar dori să cunoască durerile fiecărei națiuni din lume, pentru a ajuta la ușurarea lor. Ea ar fi fericită, dacă, deasupra dărâmaturilor îngrămădite ale războiului și în tristețea ruinilor

acestuia, mulțumită eforturilor noastre împreunate, am vedea răsărind dumnezeiasca floare a păcii!..”

Dezbaterile s'au încheiat cu o scurtă moțiune, pe care Anglia și Franța au propus-o de comun acord, ca un rezumat al coteanțelor pentru pace, și pe care *Societatea Națiunilor* a votat-o în unanimitate în ședință plenară. La declarațiile șefilor de guvern ai Franței și ai Angliei s'au adăugat și alte cuvântări demne de relevat, în cursul cărora s'au remarcat dnii Skrzynski, ministrul de externe al Poloniei; Van Karnebeek, ministru al Olandei; Sallandra, fostul președinte de consiliu al Italiei; Theunis, primul ministru al Belgiei; Benes, ministrul de Externe al Cehoslovaciei; Politis, ministrul Greciei la Paris; precum și reprezentanții Spaniei, Danemarcei, Canadei, Australiei, Indiei, Braziliei, etc. etc. României i-a revenit cinstea ca prin ministrul său de Externe, dl. I. G. Duca, să prezideze ședințele comisiunii de desarmare iar prin dl. N. Titulescu, ministrul

nostru la Londra, să participe la lucrările conferinței de 12, însărcinată să profundeze posibilitățile de înfăptuire a unui pact internațional în favoarea păcii universale.

Aceste laudabile eforturi de a se ajunge la un rezultat favorabil, au fost prețuite la adevărata lor valoare, atât în presa cât și în opinia publică de la noi, și buna credință a aceluia cari le-au inițiat n'are cum să fie pusă la îndoială. Ce va rămâne însă, după ce vântul vremii va scutura polenul de pe ademenitoarele flori de retorică internațională dela Geneva? Stările reale din Europa nu îndreptățesc deocamdată nici un optimism. Două amenințătoare semne de întrebare, ca două amenințătoare fantome, în pragul perioadei postbelice. În Germania fierbe încă fermentul neastâmpărat al revanșei și înarmările tainice, care se pun la cale dela München până la Danzig, sunt singurele pregătiri, dintre toate statele învinse, socotite cu drept cuvânt turburătoare. Apoi, planurile revoluționare ale Rusiei

sovietice, care n'a renunțat să bolșevizeze lumea cu forța, și care înfățișează o acțiune anarhică agresivă, nu îngăduie nimănui să se lase fără apărare.

În ceea ce ne privește, România rămâne una din țările pentru cari pacea e o condiție esențială a normalei ei dezvoltări, și nicăieri nu se dorește mai puțin turburarea ordinii actuale europene, decât în mijlocul poporului care și-a îndeplinit în sfârșit, după veacuri de așteptare

încercătoare, unitatea lui națională. Atât însă nu e de ajuns. Dacă n'avem de gând să atacăm, putem fi într-o zi atacați. Ne trebuie, prin urmare, *garanțiile* despre care vorbea dl Herriot. Și, până la *dezarmarea* generală, care rămâne un deziderat, și până la instituirea Curții de *arbitraj*, pentru ale cărei hotărâri rămâne să se găsească o sancțiune, formula apărării noastre împotriva „mâinilor crude ale nedrepțiții” rămâne aceea a forței armate.

Domnii Herriot și Mac Donald sosind la Paris dela Geneva, în acelaș vagon al „Companiei internaționale de vagoane cu paturi”.

Câteva schițe de Jules Renard

Poveste unui ac cu gămălie

Când logodnicul său plecă la bătaie, Blașa îi dădu ca dar un ac cu gămălie, pe care Petru jură că îl va păstra cu sfințenie.

— Mi-l dai, zise el, ca să mă gândesc mereu la tine, nu-i așa?

— Nu, răspuse ea; știu bine că nu mă vei uita niciodată.

— Mi-l dai, poate, ca să-mi poarte noroc?

— Nu, nu cred în farmece.

— Nu caut să ghicesc, zise Petru, sunt mulțumit că darul acesta vine dela tine, și că mă iubești.

— Te iubesc, răspuse Blașa, dar acul meu de gămălie îți va fi de folos.

Și se întâmplă că în focul luptei Petru fu lovit de un glonț în brațul stâng și doctorul se văzu nevoit să i-l taie.

— O cunosc pe Blașa, zise el; bună la suflet cum e, o să grăbească nunta noastră.

Se întoarse acasă și primul lui drum a fost la ea. Cum mergea pe șosea, mândru că trăiește, înaintând cu pas grăbit, băgă de seamă măneca sa deșartă.

Spânzură, greoaie, fără viață clatinându-se în dreapta și'n stânga, fără măsură, sau sărind în sus, ca o rămă tălată în două.

— Ținuta aceasta dezordonată mă face cam caraghios, își zise Petru.

Apoi cu mâna care-i rămăsese, ridică în sus măneca, o îndoi în două, și o prinse frumos de umăr, cu acul de gămălie.

Cocoșul din curte și cocoșul de pe biserică

I.

În fiecare dimineață, ieșind din coteț, cocoșul se uită să vadă dacă celălalt e tot acolo; — și celălalt e mereu acolo.

II.

Cocoșul se poate lăuda că și-a biruit toți protivnicii de pe pământ; — dar celălalt e dușmanul de neînvins, în afară de bătaia ciocului.

III.

Cocoșul scoate ua strigăt după altul: îl chiamă, îl provoacă, îl amenință; — dar celălalt nu răspunde decât când vrea, și la început nici nu răspunde.

IV.

Cocoșul se împăunează, se umflă în pene, și penele lui nu sunt urâte, unele albastre, altele argintii; — dar celălalt, subțire cerul limpede, strălucește ca aurul.

V.

Cocoșul își adună găinile și merge în fruntea lor. Uitați-vă: toate sunt ale lui, toate-l iubesc și toate se tem de el; — dar pe celălalt îl sărută rândunelele.

VI.

Cocoșul, gelos, se ridică în vârful ghiarelor, ca pentru o luptă pe viață și pe moarte; coada-i seamănă cu pulpana unei mantale, ridicată în sus de vârful spadei. Sfidează, cu creasta roșie ca o flacără, toți cocoșii din cer; — dar celălalt, căruia nu-i e frică să țină piept tuturor furtunelor, se joacă acum cu o adiere de vânt, și-i întoarce spatele.

VII.

Și cocoșul își iese din fire până la sfârșitul zilei. Găinile se reîntorc acasă, una câte una. El rămâne singur, răgușit, ostenit, în curtea cuprinsă de umbre; — pe când celălalt strălucește încă la cele din urmă focuri ale soarelui, și cântă, cu glasul limpede, pașnica vecernie de seară...

Elefantul din grădina zoologică

E ora când micul Daniel face vizita sa elefantului.

Publicul său obișnuit e de față: muncitorul, soldatul, fata, cerșetorul și călătorul străin.

— Fă frumos! îi spune Daniel, ridicând degetul.

Elefantul nu isbutește dintr'odată. Abia se ridică, greoi, și cade din nou, mormăind.

— Încă odată! strigă Daniel, răstit.

Se ridică atunci, mai sus decât cușca, și, grozav, enorm, ca o ară-

tare de dincolo de potop, scoate un răget, al cărui aer e spart, ca un cristal.

— Bine, zice Daniel.

Elefantul poate să se așeze din nou pe patru labe și, cu trompa dreaptă, deschide gura. Daniel îi aruncă de departe bucăți de pâine, și, când ochește cu îndemănare, coaja se isbește cu sgomot de cerul gurii, negru și stricat. Apoi, îl îmbie cu resturi de mâncare, pe cari le ține în palmă. Trompa aspră și ușoară vine și se duce printre fiarele grăjului, se închide și se desfășoară, cași cum elefantul ar sufla în ea.

Urechile subțiri, trase parcă de o ață nevăzută, se întind de plăcere, dar ochii mici rămân posomorâți.

La sfârșit, Daniel îi aruncă în gură hârtia în care fuseseră înfășurate toate bunătățile și trece mai departe, ca o pisică de-asupra unei streșini, în pod.

Elefantul, rămas singur, nu mai e acum decât un sârman moș dintr'un sat, care păzește casa. Își tărește, gârbovit, bocancii pe dinaintea ușii, cu capul gol, cu nasu'n pământ. Abia se mai vede, din pantalonii pe cari și i-a tras prea sus, și, la spate, îi atârnă o bucată de sfoară.

Pisica

A mea nu mănâncă șoareci, nu-i plac. Nu-i prinde decât să se joace cu ei.

După ce s'a jucat bine, îi dăruiește viața, și se duce să viseze aiurea, nevinovată, așezându-se pe colacul cozii.

Fotografie de elev Plămădeală.

Excursionistii universității populare d'n Vălenii de Munte la Sibiu. În mijloc Dl Iorga, dela dânsul spre dreapta: D-na Iorga și D-na Constantinescu-Delabaia, iar spre stânga: D-ra Liliana Iorga și prof. Emerit. — În rândul de jos, dela stânga spre dreapta, a treia e d-șoara Magdalena Iorga.

Dar, din pricina ghiarelor ei, șoarecele e mort.

Macii

Strălucesc în grâu, ca o armată de mici soldați; dar, îmbrăcați cum sunt, în cel mai frumos roșu, nu fac niciun rău.

Sabia lor, e un spic.

Vântul îi face să alerge, și fiecare mac se oprește, când vrea, la marginea șanțului, de vorbă cu albăstreaua, care e din acelaș sat cu el.

Curcile

Uite, pe drum, iar trece pensionul curcilor,

În fiecare zi, pe orice vreme, ele se plimbă.

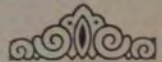
Nu se tem de ploaie, căci nimeni nu-și ridică rochia mai bine decât curca, nu se tem nici de soare, căci curca nu iese niciodată fără să-și ia umbrela.

Peștele

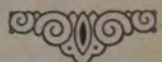
Hotărât lucru, nu vrea să muște undița. Nu știe, poate, că de astăzi încolo a început vremea pescuitului.

Șarpele

Prea e lung.

Monitoarele române vizitând portul Pojon.

Prin statul liber Danzig

— Impresii și gânduri —

Dimineața pe la 9 trenul polonez, — statul liber Danzig n'a putut suporta cheltuelile întreținerii de căi ferate și de aceea el a cedat drumul de fier statului polon, care le administrează în adevăr admirabil: perfectă punctualitate și curățenie, oameni de serviciu de o politeță și corectitudine de *gentleman-i* — scesește în gara bine rânduită a orașului Danzig.

Gară bine rânduită: știi precis prin tabele clar scrise în germană și polonă locul și ora plecării și sosirii trenurilor, foarte frecvente și curate chiar clasele III și IV; *Eingang*-ul însemnează în adevăr, intrarea, iar *Ausgang*-ul eșirea. Există și un *Fundbüro* pentru lucrurile găsite, cari în loc să fie o plăcută surpriză pentru cel ce le găsește, devin o dovadă a simțului social uimitor de cultivat: o doamnă română a fost mai mult decât uimită regăsându-și o blană pierdută în gară: în schimbul unei taxe de 25 pfenigi i se înapoia, după convenitele întrebări relative la forma, culoarea etc. obiectului, o blană ce costă 9000 de lei!

Această rânduială și organizație, pentru omul ce vine din țara noastră, — unde după o vorbă de spirit a unui Francez ce-a locuit în lași în timpul războiului „există o desorganizație admirabilă organizată,“ — această rânduială, zic, e un adevărat calmant fericitor: noi ne istovim cele mai nobile forțe nu pentru a produce și construi, ci pentru a înlătura miile de piedici artificiale din cari profită suatele de mii de escroci de mii de soiuri: lipsă de comunicație telefonică, transporturi barbare, o edilitate de Copti și Cafrii.

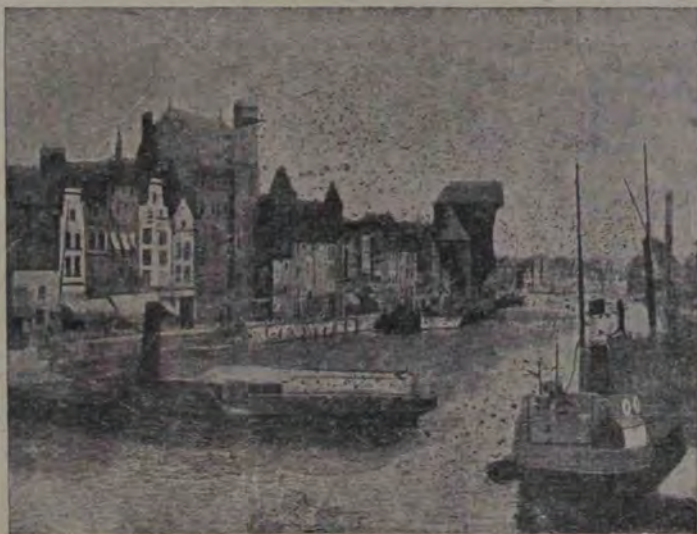
Și ți vine să crezi că ești amăgit de icoane din vis când

calci prin Danzig: aerul *se poate respira*; tramvaiele curate, cu oameni curați întrânsele, există realmente și nici n'ai nevoie să-ți pui pașii bu

Vederi din Danzig: Vestita biserică a sfintei Maria, ridicată în veacul al 14-lea.

cenzură de teama găurilor deschise în plin trotuar, nici să te ferești cu toroipanele de legioanele de lighioane potălești și duioase, nici bandele de hoți nu te supără, acolo,

Vederi din Danzig: „Lange Brücke“ cu așanumul Krantor, cu înfățșarea lui ciudată.

încă din amurg: *îți poți vedea de treabă*.

Să poți să-ți vezi de treabă, iată ce găsești în Danzig, în toate colțurile.

Și din ce fier bun e făcută și cu ce ulei minunat e unsă — aceasta uimitoare mașină a administrației danzigheze, față de uleiul mecanismului nostru administrativ murdar și urât mirositor, care poartă respingătorul nume *bacșiș*.

Pornisem cu gândul să nu trag nici o paralelă între lucrurile noastre cu cari din nenorocire suntem mulțumiți și deci pe care ne ferim să le îndreptăm... poate de dragul pitorescului, dar condeii meu mă silește să pun pe hârtie cea mai bună minciună: *adevărat*.

Ordinea aceasta din Danzig, e, — pentru nervii mei destrămați, de absurdele fleacuri, cumplit de insuperabile, ce se pun între mine și realizările pe cari le doresc din tot sufletul ființei mele, — o adevărată adiere de fericire:

Să poți să-ți vezi de treabă, sau mai bine: Să poți, tu Român să fii lăsat să-ți vezi de treabă: de cartea ta, de muzica ce-ți cântă în suflet și pe care ai vrea s o pui în partituri spre a încanta o lume; de arhitectonice construcții; de școala lum nătoare; de tribunalul dătător de dreptate! Ce vis... Ci există națiuni cari trăesc adeva acest vis!

* * *

S'ar putea întâmpina celor ce fac comparație între a-iurea și la noi, și deci și mie, că acolo e o dezvoltare istorică ce la noi lipsește încă. La aceasta aș răspunde:

Eu nu mă mir că suntem cum ne

aflăm, dar mă mir că nu facem nimic spre a ne îndrepta. Constat o mulțumire cu ceea ce este, chiar la oamenii ce au luat contactul cu străinătatea, care e deadreptul primedioasă, căci ea coincide cu totul cu acel marasm specific al societăților menite peirii, care se numește tembelism. Aceasta suficiență și lipsă de critică, însoțită de spaima de sforțare constructivă, poate închide în sine germeul unei nenorociri naționale ireparabile.

Vizitez „Stockturm“-ul condus de un negustor de stampe, care a cercetat România în timpul războiului și are frumoase amintiri din frumosul nostru Canaan, în chip nenorocit gospodărit, — amintiri în minte, cași în fotografiile mari, mai ales cu vederi din regiunile de aur ale petrolului nostru.

„Stockturm“-ul e vechiul turn de apărare și închisoare cu ziduri foarte groase stăpânite de un amenințător turn în patru colțuri.

Erau neîndurați medievalii întru pedepsirea omenștilor ticăloșii.

Erau închiși, cari beneficiau de un smoc de raze de soare, ce aminteau, cu galbenul lor auriu, chinul lor că afară de zidurile implacabile e o lume întregă de soare viu, de verde al câmpului și codrilor întregi de frunziș răcoros sprijinit pe trunchiuri de copaci sănătoși.

Și erau alții osândiți cărora li se doza și mai puțină lumină din astrul dător de viață.

Veneau în sfârșit acei ce nu mai erau decât morți din atmosfera mucedă și desăvârșit întunecoasă a chiliilor: nimic nu le mai amintea de soarele pe care-l pierduseră fără nădejde de revedere, călcând pragul celulei în cari aveau să aibă, drept tovarăși de gânduri negre, pe guzganii și șoarecii, cari totdeauna au iubit locurile nelibertății omenestii.

Ce iad pentru cei al căror păcat fusese poate acela de a fi alergat cu creierul lor, luminător ca un far în noaptea vremurilor evului de mijloc, înaintea altora, înspre viitorul care e prezentul pe care noi îl respirăm.

Dar ce binemeritată pedeapsă pentru ticăloșii și mișeli veritabili: să iai soarele, sfântul soare, celui ce nu era vrednic să-l cate în față.

În curtea închisorii care avea alătura și o „Peinkammer“, o cămară a chinurilor, Danzigezii, respectuoși ai trecutului de mult scurs, păstrează podoabe și chipuri tăiate în piatră în alte vremuri.

„Merită să pășești, prin ușa deschisă, pentru o clipă în curtea „Stockturm“-ului, care are înfățișarea unei insule a secolelor trecute rătăcită în mijlocul mișcării vieții moderne,“ spune broșura călăuzitoare foarte bine scrisă și nimerit ilustrată, ce ar putea fi luată drept model de autorii de lucrării asemănătoare, și care e iscălită Anton Berling.

* * *

E interesantă așa numita „Lange Brücke“ pentru viața de apă a Danzigului.

Acolo se află poarta cu macară:

RĂZBOIUL DIN MAROC

Tocmai în timpul când *Societatea Națiunilor* cercetează mijloacele prin cari s'ar putea asigura pacea eternă a lumii, glasul tunului se mai aude încă în apropierea Europei. Războiul pe care, în acest moment, Spania îl poartă în Maroc se datorește rezistenței depusă de poporul bă-

Krantor, de o ciudată înfățișare, amintitoare de vremuri scurse. Ochii o remarcă dintr'o dată și chipul ei ghebos intră pitoresc și decorativ în o mulțime de afișe ce dovedesc o măiestrie a reclamei în care streinătatea dovedește o înaltă specializare. „Krantor“ul a fost ridicat în secolul XV.

Un semn al vredniciei ordinelor călugărești, în epoca lor de splendoare și largă activitate, e așa numita *Grosse Mühle*, Moara cea mare.

Intemeiată pentru a hrăni cu făina de toate zilele populația altor vremuri, ea lucrează cu hârnicie pentru a hrăni și pe Danzigezii anului de

mirabilă, respingând toate atacurile armatei spaniole. Primul ministru al Spaniei, generalul Primo de Rivera, a fost în mai multe rânduri la fața locului, încurajând trupele, și luând măsuri pentru îmbunătățirea situației. Rebelii sunt deocamdată, stăpâni asupra terenului. Spania pre-

O tabără a răsculaților Rifani, cu care Spania poartă un crâncen războiu în Maroc. Fotografia e luată din avion.

știnaș al Rifanilor împotriva protectoratului guvernului din Madrid.

Norocul armelor a fost până acum schimbător. Soarta n'a surăș încă Spaniolilor. Rifanii, concentrați în jurul orașului Tetuan, destul de bine înarmați, și, în ori ce caz, foarte îndârjiți, au opus o rezistență ad-

gătește o armată de 100 mii oameni, pentru a supune Marocul în mod definitiv. Viitorul va arăta, dacă această costisitoare și grea campanie va fi încoronată de succes.

Deocamdată, la Geneva, se vorbește despre desarmare.

har 1924, cari au în adevăr multă nevoie de ea.

Această călugărie luptătoare și hrănitoare, când nu se îndeletnicea cu înălțarea de rugăciuni spre cerul, tot albastru, al veacurilor vechi, și-a meritat scaunul de cinstă în care omenirea a așezat-o.

* * *

O vorbitoare urmă a hărniciei, pe ogorul culturii a călugăriei locurilor acestora, este mănăstirea Franciscanilor, azi prefăcută în „Museum al Orașului.” Coridoare luminoase și largi, săli încăpătoare; în mijlocul claustrului o frumoasă grădină artistic plănuită și întreținută cu sfințenie, cu acel belșug de flori ce te isbește de altfel în toate țările germanice.

Un loc ideal pentru frunțile plecate pe evlavioase bucoavne gotice, iubitoare de liniștea fără de care gândul nu-și ia zborul spre înălțimile gândului religios și cultural.

Azi frumosul „Franziskanerkloster”, simplu și de o severă eleganță cumpătată, e unul din cele mai alese muzee de pe meleagurile de miazănoapte; admirabil rânduie, păstrat și îmbogățit cu dragostea pe care o merită.

* * *

În Danzig, precum în alte multe orașe, ce nu s'au ivit din pripa superficială a vieții moderne, prezentul întinde o mână înțeleghătoare trecutului din care s'a născut printr'o firească și bine coaptă evoluție. Casele de eri, severe, cu pitorescul fațadelor lor terminate în acea *Giebel*, de care amintește cântecul lui Heine și unele, împodobite cu acel loc de odihnă, *Beischlagul*, unde se odihneau după muncă oamenii ce-au trăit cândva, — celor de azi nu li se mai îngăduie, de multele nevoi, răgaz de odihnă — supraviețuiesc, alături de clădirile ridicate de brațele și mașinele zilelor noastre.

Printre ele se scurge, întâi în Vistula și apoi spre Baltică, die Mottlan, ale cărei ape au făcut ca Danzigul să fie chemat: „Veneția de Miazănoapte!”

* * *

Orașul este străjuit de Marienkirche, marea biserică cu temelii din veacul al XIV-lea dela 1343.

Despre ea am scris cu mult drag în revista „Solidaritatea” sub titlul: „O rugăciune prin strune, organe și voce în Marienkirche.”

Danzig, August 1924.

I. Olimpiu Stefanovici-Svensk

Rustice

LA NOI, ÎN CIMITIR...

Teofil Bugnariu

A fost atâta floare la noi în cimitir
Și-atâta cânt de pasări, de săptămâni în șir
În primăvara asta, toți oamenii din sat
Cu pălăria 'n mână și sufletul curat
S'apropiau cucernici de crucile de lemn
Chemați de 'nfiiorarea aprinsului îndemn:
S'asculțe Primăvara cum râde prin mălini.

Și eu — drumețul palid — întors de prin streini
Spre cimitiru 'n floare năvalnic am pornit
Cu inima aprinsă, cu gându 'ntinerit,
Să-mi regăsesc acolo din sufletul de ieri
Comori de tinereță și sfinte schinteieri
De amintiri iubite, — și tot ce am lăsat
În cimitirul nostru când am pornit din sat...

Pe cărărița albă urcând subt bolți de flori
Am ascultat cu sete cântând priveghetori.
Și când pe nesimțite la poartă am sosit
Pășind făcut groparul 'nainte mi-a ieșit. —

Am întâlnit în soare, desculțe pe cărări
Femei cu flori în mână, cu ochi pierduți în zări,
Și-alătura de ele copii cu ochi senini...
— Și-am regăsit și banca din umbra de mălini...
Și-acolo 'n banca noastră din vremuri, încrustat
În scândura bătrână, un nume am aflat
Când sufletu-mi deodată aprins a tresărit.
Un râu de lacrimi calde din ochi mi s'a pornit
Să-mi curgă lîn pe față, ș'apoi fără să știu
M'am deșteptat la crucea unui mormânt pustiu
Îngenunchiat cucernic pe iarba de smarald...

Într'un târziu, când vântul de primăvară cald
M'a deșteptat din rugă, cu trupul istovit,
— Când stelele albastre în zare s'au ivit, —
Pe banca învechită un nume — am sărutat,
S'apoi de-odă! cu sara am coborît în sat
Purtând în mine proaspăt mirosul de pământ
Și ascultând șoptirea aripelor de vânt...

* * *

... Și 'n primăvara asta, când oamenii din sat
Cu pălăria 'n mână și sufletul curat
Se închinau cucernici la crucile de lemn,
Cuprins de 'nfiiorarea aceluiaș îndemn
Și eu, — drumețul palid, — întors de prin streini
Am plâns peste morminte, și-am stat între mălini
În fiecare sară, lungi săptămâni în șir...
Și a fost atâta floare la noi, în cimitir...

Iulie 1924.

CARNETUL LUI RADU ROMAN

de MIHAIL GAȘPAR

XLII.

Suntem acum gata de plecare. Mai așteptăm numai să vedem ce scrie avocatul Lydiei din Wilna. Dânsa împuternici pe acesta să scoată vânzătoare moșia dela Skorticz. Numai mauzoleul familiar urma să rămâe scutit. Ne-am înțeles să lase mausoleul cu o parte de parc în grija bisericii din Skorticz, asigurând acesteia pentru îngrijire o sumă care să îngăduie nu numai întreținerea cavoului, ci și susținerea școalelor și a bisericii din Skorticz cu întregul lor personal. Lydia era să rupă cu întregul ei trecut. Nu mai voia nici să vadă locurile de cari o legau amintiri atât de dureroase. Nu i vorbă, o podidiau lacrimile de câteori nu mai venea vorba de Skorticz, dar vedea bine că viața o îndruma spre alte zări.

Zi de zi așteptăm sosirea răsunsului. Până ce vine facem planuri. Aranjăm casa noastră — așa în teorie, și ne împărțim postul. La câte ore sculară, cine vede de economie; am uitat să spun, că avem să purtăm economie. Lydia dorește acest lucru. În fine are să fie un fel de „Petit Trianon“ à la Versailles. Cadrul îl îngrijește fantazia mea: munții de pe Valea Jiului, Retezatul și prăpăstiosul pas al Vulcanului. Serile minunate de pe Bosfor trec astfel repede. Pe toți ne-a cuprins o bucurie de copii, până și Maria a căzut jertfă, cu toate că sermana nu mai știe unde-i stă capul. Lydia o învârtește de dimineața până seara de parcă ar fi un fus, nu altceva.

Prietenul meu Ibrahim se întristează în schimb treptat după cum treptat ne crește bucuria. Măcar că nu ar avea motiv și nu pot să nu-l bănuiesc. De data aceasta Ibrahim pare farizeu. Lydia i-a cumpărat un caiic nou, elegant, cum sunt cele din Stambul, folosite de lumea mai subțire. Caiicul acesta a însemnat pentru Ibrahim atât ca și când Profetul i-ar fi pus mâna în cap. Și am convingerea că Ibrahim când ne arată nouă fața cea mai întristată, în sinea lui, el calcula piastrii pe care o să-i câștige și a căror sunet metallic rămâne cea mai frumoasă muzică pentru un dreptcredincios.

Nici de bătrânul barcagiu din vecini n'a uitat Lydia. Bătrân cum era, o ducea greu. Lumea căuta bar-

cagii tineri, vâjnoși cu fața veselă. Lydia i-a dat o sumă care pune pe bătrân la adăpost, de-ar fi trăit chiar o sută de ani.

Și așa încerca să mulțumească pe toată lumea aceea mărunță cu care ajunseserăm în atingere în timpul petrecerii noastre aici.

Pe toți vrea să-i vadă mulțumiți. Eu nu mă opuneam, căci n'avea senz.

— Las' să-și aducă aminte de mine, Radule! Când Ibrahim are să treacă cu barca lui prin preajma acestei case are să spună mosafirilor sei: Vedeți, aici a locuit cândva o ghiaură frumoasă, venită ca și voi de departe, avea părul de aur și inima de diamant. Așa are să spună, ce?

Adeveriam și-mi așteptam plata. Două brațe de fideș încolăcindu-se în jurul gâtului și parfumul îmbătător al „lănei de aur“, cum botezaisem odată părul Lydiei.

Ce drac întârzie avocatul acela?

XLIII.

Avem și biletele pentru vapor. Lucrurile sunt deja toate pachetate în lazi și așteaptă numai să fie transportate. Sedem acum mai mult acasă. Ne perdem vremea prin grădina și pe termul mării. Deși n'o mărturisim, ne pare totuși rău că plecăm. Ce știm noi ce ne așteaptă acasă? Aici a fost raiul iubirii noastre. Lydia e din cale afară zglobie. Mă poartă pe la toate tufele, pe la butucii detrandafir, la platanul uriaș de lângă poartă și pe la chiparoșii întunecați. Dela toți și toate ține să-și ia remas bun. Tuturora le spune o vorbă de iubire, de încurajare mângându-i cu gândul revederii. E atât de dulce în clipele acestea și respiră atâta bunătate încât mă înduioșază cu desăvârșire. Văzându-o, nu pot sufoca regretul care mă stăpânește. De ce nu mi-a eșit în cale îngerul acesta înainte cu douăzeci de ani? Aș avea acum la spate două decenii de fericire. Așa, în fericirea mea fără nume se amestecă mereu stropul de pelin al conștiinței că anii cari au să urmeze nu mai sunt meniți pentru dragoste. Simțesc deja deslușit adierea toamnei care se apropie. Firele de argint se întesesc în jurul frunții și trupul care a fost lăcașul atâtor frământări, e dornic după odihnă.

Glasul metallic al Lydiei alungă oaspeții nechimați. Săb alintările ei, bătrâna șandramală se inviorează și ia aiere de întinerire.

Odată, când ne năpădiseră iarăși gânduri tomnatice, i-am recitat versurile nemuritorului nostru Eminescu:

„S'a stins viața jalnicăi Veneții...“

A răs în hohote argintate, pe urmă a căzut pe gânduri. În pornirea mea egoistă am răstălmăcit îngândurarea ei. Pe urmă mi-a mărturisit, că poezia poetului durerilor a impresionat-o din cale afară.

Să mai mergem odată la Eubul!

Dorința aceasta i-a răsărit așa din senin. Lydia are salturi de acestea neînțelese.

Și ne-am plimbat din nou prin aleele largi străjuite de coloane sure de peatră cu turbane în vârf, în umbra chiparoșilor vecinic tineri. Prin pânza întunecată a coroanelor lor, se vedea marea scaldată în aur. Peste ape forfoteala debarcaderelor din Pera și mai în stânga vechiul Stambul încriment în gloria-i de altădată.

Turci molcomi își purtau agale pașii peste aleele acestea adormite parecă odată cu morții din cuprinsul lor. Cadâne incolor treceau parecă plutind pe alături săgelând cu priviri lacome frumusețea descoperită a Lydiei.

Mergem alături fără vorbă. Măreția acestui lăcaș al morților, care nu se poate turna în cuvinte banale ne amuția. Era atâta liniște, o liniște vagă, imaterială, ușoară în acest lăcaș încât te simțiai ispitit să dormi la fel, sub coloane de piatră sură, fără însemnări, fără leat, în cuprinsul acestei păci nemărginite.

XLIV.

În fine, solia așteptată sosi. Avocatul a aranjat afacerea perfect. A găsit o societate engleză care a cumpărat imensul domeniu. Preful de cumpărare, o sumă fabuloasă, s'a depus la banca Angliei în Londra, rămânând ca un cec tras asupra numitei bănci pentru o sumă carea înșasi însemna o avere, să-l ridic eu dela filiala de aici.

La început n'am înțeles. Pe urmă Lydia îmi lămuri că întreaga ei avere a trecut-o asupra mea. Am rămas trăsniț. Protestul meu n'a făcut nici o impresie. Așa a voit și așa a făcut. Și dânsa e de credința că e bine așa. Ce mai era să zic. Fără să pierd vremea am luat o barcă și

m'am înfățișat la filiala indicată cu toate documentele ce aveam: pașaport, bilet de liberă petrecere și un act de naștere purtând signatura bunicului meu și pe care-l ocrotiam ca pe o relicvie. Banca nu ridică nici o piedecă. Imi liberă cecul care suna pentru o seamă de bănci din toate țările și plecai ca unul din cei mai bogați oameni de pe continent. Am trecut pe la agenția română interesându-mă când sosește „Impăratul Traian.” Era pe undeva pe la Jaffa și avea să sosiască peste trei zile. Reservai cabinele pentru această cursă, aranjai transportul bagajului cu o altă întreprindere, de camionaj și ajunsei acasă mulțumit cu aranjamentul.

Lydia mă așteaptă la țarm. Se bucură de venirea mea ca și când ași fi absentat un an. Imi comunică cât de agitată era, ce neliniște o cuprinsese văzând că nu vin la timpul ce-l calculase dânsa. Fără să pot scoate un cuvânt mă cutropi cu sărutări.

— Plecăm Radule!?

— Peste trei zile.

— Vai, ce fericită sunt.

La scări nenorocul scoase în calea noastră pe Maria. Intr'o clipă Lydia îi atârână de gât și o înăbuși în îmbrățișări. Sărutându-i obraji îi striga mereu.

— Mario, plecăm, peste trei zile, Mariol!

Și cum biata femeie încearcă să-și caute un razim în vederea unui nou vârtej de îmbrățișări, Lydia adaugă.

— Ai să fii și fericită și tu în Țara-Românească, Mariol!

Și cum aceasta se arătă mirată, Lydia continuă:

— Iți căutam un „mol'dovan” cât un brad și frumos ca un vârf de codru...

Maria își acoperi fața și fugi în iatac.

Pe urma ei Lydia râdea bătând în palme.

— Vai Radule! Azi ași fi capabilă de cea mai mare prostie. Sunt atât de fericită... tu..., tu...! — Vino să te sărut!

Soarele, în apunere, îi turnă un maldăr de aur peste părul mătăsoș. Era aievea o Madonă.

XLV.

Agenția română ne aviză des de dimineață că „Impăratul Traian” suferind o avarie la Pireu va sosi cu o întârziere de douăzeci și patru ore. Vestea aceasta ne indispușă puțin, ori, Lydia revenindu-și, ne spuse sentențios:

— Nu ne îngăduie Bosforul cu una cu două.

Pe la ora zece, tocmai când ne sculam dela dejun ni se anunță o vizită.

Două doamne sosite cu un „taxi” insistau să fie pimate de doamna contesă.

Eram frapați. S'a întâmplat pentru întâia dată de când suntem aici să ne caute cineva. Lydia părea nehotărâtă. Cum vizitatoarele nu-și trimiseseră biletele, dânsa era să le refuze protestând că nu este acasă. Ori, Maria, care a dat față cu șoferul spusese deja contrarul.

Eu eram de părere să le primească. Trecui în dormitor și nu peste mult auzii o conversație foarte animată. Vorbeau englezește și deci, nu pricepeam nici o vorbă. După-ce plecară, Lydia veni la mine spunându-mi că erau două dame din societatea engleză și că se proiectează o mare serbare pentru azi seară la Pera în favorul creștinilor fugariți din Azia mică. Că damele, fiind la o familie engleză care locuia o vilă în vecinătatea noastră, doamna aceasta le-a atras atenția asupra ei, laudându-i inima bună și așa au ținut să o invite fără multe forme. Se vede că Ibrahim n'a fost discret.

Eu nu eram încântat de fel. Un sentiment reșarit așa dintrodată mă făcu să fiu contra participării. Li dădui sfatul să trimită o sumă oarecare și să nu participe. Din partea mea declarai categoric că în nici un caz nu merg. Din principiu eram contra acestei forme a carității publice. Uram, de când mă știam, cialurile dansante, bazarele și toate celelalte petreceri aranjate pentru a veni în ajutorul nevoiașilor. Forma aceasta de a face bine, mi se părea totdeauna brutală. Înțelegeam să ajut în forma evanghelică, cea mai simplă, cea mai frumoasă. Să nu știe stânga ce face dreapta. E atâta discreție duioasă în forma aceasta. Pe mine mă brusca când auziam că dame în haine de mătase se coborau în mahalalele mizeriei pentru a împărți cu mâna lor, milostenie. Nu știu, de aveam dreptate sau nu, dar mi se părea lucru brutal. Acolo sunt preții, dâștii cunosc mai bine referințele din parochiile lor, ei au un contact mai firesc cu fiii lor sufletești, fie această înstăriș ori nevoiași.

În cazul de față simțiam însă o repulsiune specifică. Nu-mi dedeam seama ce era. Era ca o presimțire nelămurită. Cum însă Lydia încercă să mă convingă, am înțeles că dânsa

vrea să meargă și de aceea nu m'am mai opus.

Mă gândiam cel mult, la eterna slăbiciune a femeii.

Ziua întreagă a trecut cu pregătiri agitate. Maria a fost nevoită să dispară din nou ceea-ce împachetase, pentru a scoate toaletele dorite. Ibrahim a avut de pe urma aceasta și dânsul o zi caldă. A alergat ca un cal de cursă pe la croitorese, pentru farmacie, la diferite magazii de mode, făcând și de câte trei ori acelaș drum. Vorba e, că ziua a însemnat pentru dânsul și o zi de bogat seceriș. În tot cazul un refugiat d'n Azia nu va primi de pe urma serbării de azi seară, cât a încasat dânsul de pe urma capriciului Lydiei.

Pe mine mă plăciseau preparativele acestea. Pentru a nu fi în cale și a nu produce disarmonie cu mutra mea ursuză, imediat după masă, plecai cu bătrânul nostru barcagiu pe Bosfor. N'aveam nici o țintă, nici o dorire. Mă simțeam neliniștit și credeam că marea îmi va restitui ecuilibrul sufletesc.

Când m'am reîntors, în preajma amurgului, găsi pe Lydia în mare ținută.

— Fii cuminte Radule! Nu te apropia, ai să mă deranjezi și tu nu știi cât m'am năcăjit...

Și cum dedui pe supăratur, începu să mă roage:

— Lasă-mi voia de data acesta Radule. Vreau să fiu frumoasă, vreau să cuceresc azi pe toată lumea, vreau să-i văd pe toți la pricioarele mele, e un capriciu femeesc acesta și la noapte când mă întorc la tine, odată cu haina aceasta au să cadă la pricioare și toate minciunile cari mi se vor spune...

O priviam și nu-mi puteam stăpâni neliniștea. Am încercat din nou să o rețin. Parecă mă îndemna cineva să nu o las. Și i-am zis:

— Lydio, te rog să mă crezi, nu gelozia mă face să te abat. Ți-o spun franc, sunt mereu neliniștit. Nu știu ce am, dar mă apasă ceva că trebuie să pleci. Rămâi acasă. Așa cum ești, rămâi la mine.

Am pus în rugămintea mea întreaga căldură a sufletului meu.

Drept răspuns dânsa își adună buzele, bosumflata și mă privia cocheta.

— Lasă-mi voia...

O cunoșteam deajuns și n'am mai încercat să o rețin.

Când a plecat abia s'a putut despărți de mine. Până la poartă, unde aștepta o birjă recvirată de Ibrahim, poate s'a oprit de zece ori.

— Radule, ai să mă aștepți.
— Te aștept Lydio!

Sărutarea de adio, pe care fui nevoit să o primesc cu mâinile la spate spre marea mirare a lui Ibrahim, amenința să nu mai ia sfârșit. Lydia era atât de dulce, atât de caldă în acest moment, încât mă simții ușurat. Dar cum se depărtă birja, neliniștea mă coplesii din nou. Simții dintr'odată trebuința poruncitoare să alerg pe urma ei, să-o întorc.

Dar Ibrahim trânti poarta și întoarse cheia.

A plecat.

Ibrahim se cotorogi pe scară îngropându-se într'o giubea mare cafenie. Eu mă urcai sus, deschizându-mi ziarul, însemnând și întâmplările zilei acesteia.

Fumam țigare după țigare. Promisese Lydiei să o aștept dar vremea trecea îngrozitor de încet. Incercari să citesc, nu mă puteai însă concentra. Mă chinuștea neliniștea acesta nelămurită și pace bună.

Am eșit în ciardac, încercai să-mi adun gândurile înzădar.

Mai aștern câte nu știu pe hârtie controlând pe fiecare clipă orologiul. Ornicul vremii însă nu are azi nici o grabă. Ca și când ar fi încremenit vremea.

În sfârșit, miezul nopții.

Din clipă în clipă, Lydia trebuie se sosiască.

Deodată tresar.

Din depărtare se aude uruitul unei trăsurii. O trăsură care venia în goana cailor. Nu știu de ce, dar mi se strânge inima. Doamne, numai s'o văd acasă!

Sunt atât de neliniștit. Abia mai țin condeiul în mână.

Aud bine cum pleacă Ibrahim spre poartă.

Zgomotul trăsurii se aude tot mai lămurit.

Ea este!

Trăsura s'a oprit la poartă.

Dar ce-a fost aceasta? Un țipăt?

XLVI.

Vai, ce slăbit sunt. Picioarele par din plumb. Și capul, ah capul, mă doare mereu. Simțesc așa un gol înrânsul și văjăitul acesta continuu mă esasperează. Și mă doare mereu. Ași vrea să-mi adun gândurile și nu pot. De câteori încerc să recon-

struiesc evenimentele, mă perd ca într'un desiş secular. Totul se amestecă, se amalgamizează, luând o formă bizară, nereală. Mă urmărește ideea că am murit de mult și că ceea-ce este, e numai un reflex transcidental, o umbră a vieții de odinioară. Nu pot să scriu, nu pot gândi.

Așa mă doare capul.

XLVII.

Soarele!

De mult nu i-am simțit căldura. Inchid ochii și-i întind obrajii să mi-i pripească. E toamnă și căldura lui miuțată îmi face totuși atât de bine. Podoaba ciresului e ruginită și frunzele stau gata să cază. O brumă, un vânt și toate vor face covor în jurul trunchiului carele va străluci cu brațele goale, înfruntând ghețurile iernii, adoptând încremenit nădejdea primăverii.

Sunt eu sau nu sunt eu?

Mă munește mereu ideea aceasta bizară și nu pot scăpa de dânsa.

Simțesc cum își înunde brațele ca niște tentacule reci, să mă prinză.

Ei și dacă mă prinde?

Nu-i nimic, dar atunci mă doare capul și iarăși simt văjăitul acela sinistru.

Medicul m'a asigurat că toate acestea sunt urmările slăbiciunii și a nervilor alterați.

Nu-l înțeleg.

Ce slăbiciune și ce nervi? Am eu nervi? Eu n'am nimic. Numai cât mă doare capul.

E atât de bună căldura aceasta de dupăamiază.

Numai de așa putea să-mi dau seama că ce-i cu mine?

Și nu pot. Când încerc să cuget, mă perd și nu mai știu nimic.

Și mă apasă atunci în cap la ceafă.

Un porumbel sălbatec „durue“ pe undeva prin vecini. Ce frumos sună cântecul lui în aerul acesta scaldat în lumină.

Oare de ce cântă? Ai crede că ar chema pe cineva.

Dar cum cântă el acum toamna? Ei și de ce n'ar cânta?

Cu ce-mi bat eu capul? Par'că eu am să ghicesc de ce cântă.

Și dacă așa ghici la ce mi-ar folosi?

Ajunge că-l aud cântând. Faptul în sine dovedește că simțesc și dacă simțesc e semn că trăiesc.

Iar mă apasă în ceafă.

TÂRZIU

Volbură Poiană

*Târziu, târziu, când noi vom fi bătrâni
Și eu și tu, purtând toiag în mână,
Ne-om aminti de-aceste versuri scrise
Ca și de sfinte trecătoare vise.*

*Mi-oiu răzima de tine capul meu
Citindu-ți slovele mereu, mereu.
Icoana ta din ele, ca 'n povești,
Se va desprinde tânăra cum ești:
Frumoasă ca un trandafir în vâi
Purtând eternitatea 'n ochii tăi.*

FĂNTÂNA POCĂINȚII

Victor Eftimiu

*Pe drumul pocăinții mele
Sânt vii bogate și grădini
Și'n așteptări de pelerini
Curg vesel albele cișmele.*

*S'aruncă limpede, curată
Răcoritoare, apa lor
Iar în extazul ei sonor
Albastrul cerului s'arată.*

*Pe drumul patimei de ieri
Erau ghirlandă înflorite
Și toate roadele oprite
Și vinovate mângăieri.*

*Sburau furis pe zid la mare
Priviri de faun cornorat
Mă ispiteau — răs murmurat —
În hora vieții să mă fure...*

*Pe drumul visurilor tale
Vor trece nimfe și satiri
Purtând cununii de trandafiri
Și'n palme, flacări de petale...*

*Îți vor aduce grei ciorchini
Se vor luci în soare, dinții...
Eu la fântâna pocăinții
Te-aștept, cu ceilalți pelerini...*

Cetitorii noștri în întârziere cu plata, precum și cei a căror abonament expiră acum, sunt rugați cu toată insistența să binevoiască a ne trimite cu cea mai mare grabă abonamentele cele nouă.

Din carnetul unui orb

de Munteanu Mio

Tatăl meu m'a învățat să scriu. Scrisul nu mi-ar fi însă de nici un folos dacă n'ași ști să-l întrebuințez pentru ceva bun. Cred că e un lucru frumos, să-mi descriu viața, începând cu ziua cea mai depărtată de astăzi, despre care am o amintire vagă, continuând până la moartea mea. Dacă bătrânul meu tată va muri, în locul lui se va naște un altul, mic ca și mine (pe atunci însă cred că voi fi bătrân) pe acesta îl voi învăța să scrie și să citească. Va găsi și aceste foi, le va ceti, va găsi în ele poate învățături, să găsească părul de unde aduc și eu apă, sau să găsească acolo în vale mărul, din ale cărui fructe se va hrăni la rândul său.

Pe tatăl meu, îl cred o ființă superioară tuturor viețuitoarelor din jur. Imi este teamă, că eu, nu voi cunoaște atâtea, când voi fi de etatea lui. Mie-mi trebuie de trei ori atât, cât îi trebuie lui să aducă apă dela izvor. El găsește îndată orice lucru, după care eu trebuie să caut mult, iar atunci când nu-mi amintesc unde l'am pus, zadarnică orice căutare. Tatăl meu, trebuie să fie dăruit cu un simț pe care eu nu-l am. Imi spune că e experiență. Mă îmbărbătează, că la anii lui, voi avea și eu simțul într'atât dezvoltat, încât cu ușurință voi străbate pădurea. Eri s'a întâmplat că am lăsat în colțul casei ulciorul cu apă, însă mi-am uitat de acest lucru. Am căutat eu un timp îndelungat, fără să-l aflu, când auzii pașii tatălui meu. Ce cauți, Mititelule? (Tatăl meu trebuia să fie la 100 pași). Ulciorul cu apă, tătice. — E acolo în colțul casei. Razi-mă-te de părete, și mergi înainte. Fapta aceasta m'a uimit foarte mult. Ulciorul l'am pus acolo după-ce tătice plicase. Deci el nu putea să știe că e în colțul casei. Cu toate acestea, de la o depărtare de 100 pași simte că ulciorul e în colțul casei. Eu cred că tata e înzestrat cu un simț deosebit. L'am spus lucrul acesta, el însă m'a mângălat pe cap și mi-a zis: Nu, n'am un simț deosebit, decât experiența. Mai știu eu că tu aveai obiceiul să pui ulciorul în colțul casei (eu nu-mi amintesc, de acest lucru) și așa ți-am spus să mergi acolo".

Mai cred pe tatăl meu înzestrat cu puteri extraordinare, prin faptul că imi procură hârtia pe care scriu.

Cum o procură o voi povesti mai târziu. Ca să mă țin de promisiuni, imi povestesc nașterea, așa după-cum mi-a povestit-o tatăl meu, căci lucru curios, eu m'am născut fără să știu și fără să vreau a mă naște. Aceasta este voința lui Dumnezeu. Povestea mea e, că m'am născut dintr'un plop. Tata mergea odată prin pădure, când auzi un plâns de copil mic, isvorând dintr'un plop. Se apropie de el, lovi cu securea în plop, și în mijlocul lui mă găsi pe mine. Tata imi spune, că atunci când va muri el, voi merge și eu la acel plop, voi isbi cu securea și voi găsi un copil mic, așa cum eram eu. La rândul său imi povesti că și el s'a născut astfel, că tatăl lui a murit atunci când m'a găsit pe mine, că astfel se succed generații. Cauza pentru care ne-am născut, e voința lui Dumnezeu: Pe aceasta ființă n'am putut să o pipăi niciodată, tata imi spune că chiar nu o voi putea-o pipăi, pentru-că e tocmai ea și întunericul. Il observ, însă nu pot să-l pipăi că există, că toate că imi dau seama. Viața nu mi se pare deloc interesantă. Dar să mă reîntorc de unde am plecat. Cum m'am născut mi-a povestit tatăl meu. Ce-am făcut mai departe voi povesti eu.

Eram poată de trei ani, când imi dădai seama de existența mea. În jurul meu simțeam un întuneric îngrozitor. Simțeam neexistența. Mă apucă un fior de groază când mă gândesc la golul ce-l simțeam în jurul meu. Acum simt casa noastră așa cum este. La dreapta mea un scaun mititel, pe care șade de obicei tatăl meu și cioplește, în colț vatra cu focul. Înainte-mi patul. Simt apoi zidurile, simt ușa. Știu pe unde să es afară, nu merg să mă isbesc în părete, căci păretele vorbește mai tare, îl simt mai negru, pe când la ușe simt că e ceva mai deschis, ceva care vorbește mai încet. Un plop vorbește într'o altă limbă, bradul îl aud altcum. Dela doi pași simt obiectul ce-l caut. Pentru-ce era însă golul de atunci. Pentru-că imi lipsea experiența, pentru-că după cum zice tatăl meu, eu nu eram încă adaptat mediului. Imi amintesc bine, că plângeam veșnic, că golul din jurul meu mă sugruma. Mă durea mult acest gol și strângeam pe tata la pept sălbatec, cu micile mele mâni. El imi

povestea multe lucruri. Imi dădea petricele să mă joc. Dar scâpându-le din mână nu le mai găseam. Simțeam ca și când aceste petricele ar fi căzut undeva în fund, departe. Simțeam de multe ori în jurul meu un vârtej și imi era frică să nu mă înghită acest vârtej. Copilăria mi-a fost tristă, căci veșnica teamă de gol mă sugruma. Cu-încetul auziam că vorbesc obiectele. Am început să le simt și la cinci ani eșiam singur din casă, fără ajutorul tatălui meu. Auzeam că obiectele vorbesc, vorbeau însă încet și nu destul de distinct, astfel că nu le înțelegeam bine. Întrebam pe tata, dacă salcia sau mărul sună mai tare. Spre marea mea mirare nu știa să-mi spună. El nu putea să deosebască obiectele după sunet. L'am întrebat pentru ce el nu se împiedică însă niciodată de nimic, nu deosebește golul și plinul după sunet. Imi spuse că da, după sunet, însă lui i se destăinuiesc obiectele într'un chip, mie într'alt chip, așa vrea Dumnezeu. Oamenii se deosebesc unii de ceilalți.

Timpul, era ceva nesigur în mintea mea. Acum imi dam bine seamă de timp. Distincțiunea ce o făceam atunci, era numai între timpul cât stăteam treaz, și timpul cât dormeam.

Un lucru m'a mirat mult. Intotdeauna când soarele era la noi, nu dormeam, iar după ce soarele pleca la alți oameni, ne culcam. Am observat că aproape toate celelalte viețuitoare fac astfel. Eu cred că aceste animale au observat acest lucru dela noi, și deci ne imitează sau poate din cauza, că atunci când e soare e cald, când soarele ne părăsește e mai frig. Iarna însă soarele se arată numai rareori. S-i teamă și lui de vifor și zăpadă. Când eram mic, simțeam soarele ca și un cuptor uriaș, care dă căldură, acuma îl definesc tot ca pe un cuptor, poate de vreo mie de pași, la o depărtare în sus de vreo 100 pași. Simt că soarele trebuie să fie niște flăcări cari zboară pe sus și cari încălzesc. Un lucru curios am observat la tatăl meu. Când îl întreb despre un lucru cum e, mă întreabă mai întâi cum îl simt eu și pe urmă imi spune că e astfel. Că nu vrea să-mi destăinuiescă felul lucrurilor, cauza e că doare ca tălmăcirea să o găsesc eu. Tălmăcirea o voi ține în minte și e și adevărată. Căci poate el să simtă altcum sau poate nu va putea să explice de bine ca să înțeleg.

La 6 ani, găseam cu ușurință păraul, pipăind în drumul meu până la părau toți arborii, la reîntoarcere îi cunoșteam, astfel de rătăcire era eschisă. Mă miră mult faptul că animalele dobândesc cu o uimitoare repezeală simțul pipăitului și spațiului. Abia se nasc și fug fără teamă de a se isbi de obiecte. Cred că Dzeu în schimbul vorbelor le-a dat acest simț mai dezvoltat. Căinele meu „Vântul“, când eșim prin pădure la plimbare, fuge cu o iuteală nemaipomenită și nici odată nu i se înâmplă nimic. Furios odată pe natura noastră a oamenilor ne-complectă, am început să fug și eu, dar a fost o singură dată, căci mă isbii de un lemn încât căzui în nesimțire. Căinele s'a întors mai târziu, m'a luat în gură și m'a dus acasă. Cu toate că Dzeu ne-a dat viața, deci trebuie să-i fiu mulțumitor pentru că ne-a dat, eu îl urăsc pentru că ne-a dezvoltat și nouă simțurile ca și animalelor să putem străbate spațiul cu ușurință. Însă eu știu că Tatăl meu are acest simț dezvoltat ca și animalele și îmi spune că am să-l câștig și eu la o etate mai îndepărtată. Însă când are să sosească această etate? Am douăzeci de veri și cu toate acestea nu îmi este deplin dezvoltat, fiind departe de-a animalelor. Dacă nici ele n'or avea dezvoltate simțurile mai puternic decât ale mele, aș fi liniștit, mulțumit sau poate chiar nici n'ași ști că s'ar putea simți mai tare. Însă când văd lucrurile din jurul meu mai puternic decât mine, mânia îmi colcăie în piept împotriva făptuitorului acestei lumi. A făcut un pământ, al cărui întindere îmi este necunoscută. Mi-a dat viața mie și tatălui meu, pentru a-i mulțumi că ne-a dat viața cred însă că nu avem pentru ce-i mulțumi. Toate celelalte animale se afă mai multe la un loc, se afă mai mulți părinți și mai mulți fii, însă noi oamenii numai câte doi. Un tată și un fiu.

De multeori urătul m'apasă pe piept. În copilărie mă interesau lucrurile necunoscute, astăzi însă ce poate să mă intereseze când cunosc totul. Știu că pământul e un șes, o pădure nesfârșită. La marginele lui se ridică munți uriași unde va trebui să stea Dzeu și cu ceata lui de îngeri și ne privește pe noi oamenii și va râde șgomotos când ne crepăm capul, fugind mai repede decât ne este dat să fugim. Dincolo de acești munți, va trebui să fie un gol. Nu pot însă să rezolv până unde se întinde acest gol și ce este

dincolo de gol. Va trebui să fie o sferă cât golul de mare care să se desfacă în mii de emisfere, nedistincte, ci contopite într'una, cu gurile afară dela sfera originală, și aceste emisfere să se întâlnească undeva departe în infinit, închieând astfel golul. Așa trebuie să fie lumea. Cum poate să fie altfel nu-mi pot explica, dar altă deslegare nu există. Mai știu că deasupra pământului plutește soarele, o lume de fiacări calde. Cunosc toți arborii pădurii, cunosc toate viețuitoarele pădurii, iar scopul acestora precum este și al meu, e de a mări pe Dzeu. Poate însă tatăl meu să greșească, să nu existe Dzeu. Dacă ar fi l-aș fi simțit vreodată, vorbindu-mi. Totuși trebuie să fie, căci dela sine cum a putut să fie totul. Lumea există și există în sunete. Însă eu nu pot să-mi dau seama de existența acestei lumi decât la patru pași în jurul meu. Mai departe nu mai există nici lumea pentru mine. Dacă plec din locul de unde sunt acum, obiectele acestea depărtându-mă de ele patru pași, nu le voi mai auzi vorbind. Vor exista altele cari au căzut în sfera auzului meu. Orizontul vieții mele este abia patru pași în jur. Și dacă lumea este infinită cum voi putea eu să o cuprind cu mintea mea?

Mai înainte am scris, că cunosc totul, dar de multe ori observ că nu cunosc nimic. Deacolo de unde sunt eu, nu pot să-mi dau seama cum este, O regiune o rețin în minte după sunete. Acolo unde am fost odată, ajuns a doua oră, cunosc locul, după vorba lui. Dar după vorbe numai nu pot să-mi deslușesc în existență-i în forma sa, trebuie să și pipăi pentru a vedea forma lucrurilor. Toate lucrurile se aseamănă. În ce nu pot să spun. Se deosebesc în sunet, în formă, simt însă că se și aseamănă aceste lucruri. Cum aș putea să definesc asemanarea? Se aseamănă cred în neexistență. La 4 pași de mine, doi arbori nu vor mai avea sunet, nu le voi putea pipăi formă, deci nu există și deci neexistența îi face asemanători. La început în copilărie și eu îmi păream mie însumi străin. Nu cunoșteam până unde sunt eu. Care e forma eului meu. Dacă n'ar exista simțurile cari să-mi dea de veste cât e eul meu, mi-ar fi foarte greu să-mi imaginez forma corpului. Tot așa și cu toate obiectele din jur. Pe cele mici le imaginez ușor, căci mâna mică le poate încunjura, pe cele mari însă mi le imaginez

mai greu. Pomii trebuie să fie la o înălțime foarte mare, căci vârful nu li-l aud vorbind.

Puțina dezvoltare a simțurilor noastre e un pericol pentru existență. Dacă nu ar fi tatăl meu, eu aș fi expus pradă naturii, care foarte ușor m'ar sugruma prin viețuitoarele ei. Crede Dzeu că ne-a dat destul prin minte și simțiri ne-a dat mai puțin. Trebuia mai multe simțuri, la o minte pe care o avem. Putea să ne dea mai multe simțuri și mai puțină minte. Nu am fi văzut atunci infirmitatea noastră. Scopul pentru care ne-a creat, e foarte ridicol. Ne-a creat pe noi niște dibuitori, pentru-ca să-i aducem lui slavă. Poate să fie și motivul răutăcios de cari am mai amnit. Face haz de noi când ne împiedecăm de pietre. M'am gândit mult, cum poate să fie Dzeu, pentru-ca să simtă că noi cădem, pentru-ca să zărească toate câte sunt. Va trebui ca el să fie totul. Noi însă să fim o parte din el. Deci mișcându-mă eu, care sunt o parte din el, el își dă seama de mine. Dacă voi cădea eu, care sunt o bucată din el, el va ști că am căzut. El e o creatură care cuprinde universul, și deoarece a existat la început singur nedivizat, poate i s'a urât existența și atunci ne-a creat pe noi. Il doare pe el durerea noastră, însă îi face plăcere pentru-că o vede. Eu dacă îmi tai un picior, nu voi muri, mă va durea, însă în caz că voi fi numai singur chiar durând îl voi tăia pentru a-mi da seama că mai există ceva. Deși piciorul sunt eu, suferind, îl voi simți ca pe ceva aparte și distinct. Vom fi doi; piciorul și eu. Și mie nu mi se va urî atât de mult căci voi aveagrijă și de picior. Voi râde când culcându-mă pe o mână, aceasta mi se va cărceia. E a mea, dar râd de neghiobia cum cearcă să se miște și nu poate. Oare Dzeu nu face tot așa. Existând el și-a divizat trupul în mai multe părți, pentru a exista mai mulți. Gândul meu există și în el, căci toate mai întâi la el ajung. El însuși, precum eu în creierul meu. Va fi undeva departe la marginea pământului.

Iar îngerii după părerea tatălui meu, sunt niște ființe tot distincte, aproape așa de puternice ca și Dumnezeu, acestea păzesc oamenii de nefericire. De unde știe tata aceste lucruri? Îmi răspunde că după o cugetare lungă a ajuns la acest rezultat. Eu zâmbesc însă în mine, pentru-că nu are nici un înțeles să mai fie și îngerii, apoi tatăl meu

vorbise de multe ori fără să-și dea seama. Spune despre un om, fiul lui Dumnezeu, care a murit pentru oameni. Când l-am întrebat de unde știe acest lucru el, care n'a văzut oamenii, mi-a spus că e o fantazie de-a lui, că va trebui să vină un om să moară, pentru-ca noi oamenii să fim fericiți.

Poate ca Dumnezeu să ne fi dat simțuri atât de necomplete pentru a nu simți primejdia care se găsește la ori-ce pas. La 15 ani mă plimbam printr'o pădure, împreună cu câinele meu, când auzii un zgomot, un șuerat ascuțit și neplăcut. Câinele începu să latre furios, să mă tragă de haină, pentru a mă reîntoarce. Nu voiam să o fac, curiozitatea mă îndemna să-mi întind mâna către zgomot. Atinsei un corp subțire și rece. Il ridicai sus. Era un șarpe. Șarpele se încolăci în jurul mâinei, în jurul gâtului meu, în jurul trupului meu. Era ceva nesfârșit, rece și înspăimântător. Câinele tăcu dintr'odată, apoi auzii că dispăre. Șarpele se încolăcea tot mai tare, simțeam răsuflarea-i veninoasă aproape de gâtul meu, până atunci nu am cunoscut acest animal. Cu toate acestea simțeam o groază nemărginită, un frig ascuțit ce-mi pătrundea mădularele. Sufierea o simții mai aproape, apoi o înțepătură ascuțită, intra încet și rece în gâtul meu. Mă apucă un fel de greață și leșinai. Mă trezii acasă. Tatăl, condus de câine mă găsi chiar în momentul când îmi perdis conștiința. Imi supse sângele otrăvit de veninul animalului. Câteva săptămâni am fost bolnav. Mai bolnav decât mine a fost însă tatăl meu. În vis îl auzeam vorbind despre șarpe, un animal lung, verde, cu limba în furcă, cu coarne surii roșii ca focul din iad. N'am înțeles nimic din câte vorbeia. Nedumerit l'am întrebat ce înseamnă cele vorbite de el. Imi explică, că în somn se poate vorbi și lucruri inexistente și cuvinte pe cari nu le înțelege. Eu am simțit șarpele ca pe un sloiu de ghiță, ce atârna de streșina unei case murdare. Il simt ca și neantul, o tăcere mistuitoare.

Tatăl meu a spus adevărul că poți vorbi în vis fără să cunoști vorbele și obiectele visate. Nu mult după-ce fui mușcat de șarpe, am visat următorul vis. Eram cu câinele, mergeam prin pădure după vânat. Șarpele, care mă mușcă, mă aștepta la acelaș loc. Câinele numai lătra, ci se duse umilit și se puse pe picioarele-i dinainte lângă

șarpe. Simțeam iar fiorul durerii, când șarpele imi vorbi. De ce ai ochii? Eu mă trezii din spaimă și spusei râzând: pentru a plânge. Când tu m'ai mușcat, oare am făcut altceva, decât că am vărsat lacrimi? Șarpele, răsese și el. Răsul tatălui meu îl simțeam, după sunet, dar răsul șarpelui îl simții prin ochi, ca ceva tainic și neliniștitor. Spusei tatălui meu visul. El se îngrozi. Auzeam bătăile inimii lui repede și neliniștite. Când ingenunchie ridicându și mâinele către cer, grăi: „Doamne iartă-mă, nu-l pedepsi pe el Părinte, lovește în mine“. Apoi își reveni în fire și se returnă îngrozit, începând a plânge. Credea că plânsul lui imi scapă, dar la câțiva pași de mine eu simt plânsul, simt când își ridică mâinile, simt veselie și durerea. Numai obiectele necunoscute, imi sunt destăinuie în cea mai mică mișcare. Când întâlnesc câte un obiect necunoscut, sunetul pe care îl primesc e confuz, după ce însă îl aud și îl pipă, știu când acest obiect se rostogolește sau stă în dungă. Ruga tatălui meu mă neliniștea, nu știam să-mi dau seamă ce pot fi acele cuvinte rostite. La 17 ani începu să simt un fel de plictiseală pentru viață, un dor de o lume nouă, de oameni. Nu mai găseam plăcere în nimic. Toate îmi păreau monotone. Nu aveam ce să mai învăț în jurul meu. Doream ceva nou. Mă hotărâi să plec de acasă. Și spusei hotărârea tatălui meu. El mă sfătui să aștept până la vară, căci era iarnă. Atunci vom pleca în alte locuri, unde vor fi oameni mai mulți. Cred că iarna mă obseda într'atât încât simțeam un dor nebun de-a părăsi aceste locuri. Voiam să zăresc și alte locuri, să întâlnim și alți oameni. Intr'o seară, simții pe tatăl meu trist. Întrebai cauza. Fiul meu, imi răspunse tata, află că afară de noi oamenii aceștia, sunt alții... Zicând aceste cuvinte, întrerupte de o crâncenă lupă suflătoare, căzu în nesimțire. Il ridicai în pat, îl îngrijii. După câteva zile își reveni în fire. Mă rugă să nu-l întreb nimic relativ la cele ce voia să le spună. Imi aduse hârtie și începu să mă învețe a scrie. Am un cărbune, cu care fac semne pe hârtie. Cetesc apoi cu degetele. La început a mers foarte greu cetitul, deoarece trebuia să urmăresc cu mare băgare de seamă literile. Astăzi însă cetesc repede. Pot spune că am un fel de simț pentru scris, că numai trebuie să cetesc literile cu degetul, le simt

de la depărtare de o grosime de deget. Hârtiile după-ce le umplu cu scris, le așez într'o cutie, pe care o ascund într'un colț ce-l are. Nu vreau ca să citească și tatăl meu, cele ce am scris. Peste câteva zile voi împlini etatea de 20 ani. Atunci mi-a spus tata, că are să-mi destăinuască unele lucruri importante. Nu știu pentru-ce or fi numai 20 de zile până la împlinirea vrăstei de 20 ani. Așa a zis tata, așa trebuie să fie. Până aici am scris lucruri referitoare numai la mine, voi să scriu însă și locul unde stau eu, animalele din jur, pomii și celelalte. Mai ales că după cum mi se pare, tata vrea să plecăm din locurile acestea. Rău îmi pare numai într'atât că în alte locuri nu o să pot umbra așa repede ca și aici. Mă voi obișnui însă și apoi lucrurile nouă poate vor ucide în mine plictiseala și scârba de viață, care din zi în zi, devine mai pronunțată.

Casa noastră e făcută din pământ, în formă de pătrat. E acoperită cu un alt strat de pământ pentru a fi adăpostiți de ploaie. Ca masă ne servește o piatră tot patrată, așezată în mijlocul odăii. De pat ne servește iarba cosită și lână de oi. Hăinele ne sunt tot din lână de oi, iar încălțăminte mai multe piei cusute laolaltă. Înaintea casei crește un arbore. E înalt. Trebuie să fie de vre-o 20 de pași. Așa aud eu după cântecul paserilor. Sunt însă unii arbori cari cresc atât de sus, încât vârful lor nu poate fi atins de paseri. Aceștia se numesc plopi. O pasere, cânta într'o dimineață și cântul ei abia fu auzit de mine. Această pasere poate n'a fost de tot în vârf. Până la o înălțime infinită nu pot crește arborii pentru-că soarele, care iarăși nu poate fi la depărtare mare, căci în acel caz, n'ar putea încălzi pământul — le-ar arde crengile și le-ar usca. Un singur lucru nu l'am înțeles multă vreme. Pentru-ce frunzele nu cad vara, când soarele le arde mai tare și cad iarna, când soarele trebuie să fie la înălțimi mari. Acum cred că am înțeles. Cad iarna, pentru-că atunci le este timpul lor să moară, iar vara e timpul vieții. Nu-mi puteam închipui cum sunt paserile. Eram întotdeauna la o depărtare mare, încât nu puteam să le simt. Dar după-ce le-am ascultat mult timp, am început să le disting forma. Priveghetoearea e în forma unei cutii lustruite, cu colțuri fine și elastice. Corbul e sgronțuros, mare cât un câine, în formă de

ulclor. Porumbul e în forma unei sfere mici, cât un pumn, în lăuntru gol umplut cu pietricele. Lupul, al cărui urlet îl aud de multe ori iarna, e un fel de câine, fără picioare, cu aripi, cu un bot lung și ascuțit, cu dinții puternici. Fluturii sunt calzi și moi, mici, în forma unei hârtii subțire. Câinele și mâța, oile îmi sunt cele mai cunoscute. Pe aceste le pipăi, astfel că îmi dau seama de felul lor. Apa e moale și rece, lunecă precum lunecă și întunericul. Depărtarea e aspră și puternică, urlă ca și lupul flămânzi.

Cântecul e dulce și cald, fermecător de blând. Ziua e caldă și moale, seara sgomotoasă și rece. Astăzi am împlinit 20 de ani. Tata mi-a descoperit secretul. Iată ce mi-a povestit: Fiul meu. Nu te-ai născut dintr'un arbore. Mama ta a fost o femeie. Dar tu te-ai născut orb, adevărat nu te-ai născut asemenea celorlalți oameni. Aceia văd, disting obiectele clar cu ochii. Nu trebuie ca ei să pipăie. Pot merge repede. Observă obiectele dela mij de pași. Văzându-te eu astfel, credeam să nu te las printre oameni, căci astfel vei cunoaște nefericirea ta. Voiam să te ascund de oameni, pentru-că tu neștiind că îți lipsesc ochii, să nu fi nefericit. Cred că într-o dată am făcut bine, pentru-că tu neștiind că ai ochii, ai căutat să zărești obiectele, să vezi prin sunet. Răul stă în faptul că, tu ți-ai format o idee greșită despre lume, că lumea nu este așa cum ți-o închipui tu. Acum vreau să te duc într'un oraș, pentru-ca să auzi viața ce se freacă sălbatic. Voiam să te țin astfel în neștiință viața întreagă. M'am resgândit însă, căci trupul meu e slab acum și în curând voi muri. Ce te vei face tu dacă rămâi singur? La acest lucru trebuia să mă gândesc de mult, însă credeam că Dzeu e bun și te va chema la el înaintea mea.

Eu mă apropiasem de tatăl meu. El crezu că voiesc să-l îmbățișez și își întinse brațele. Eu mă apropiasem mai mult, îl prinsei de gât și începui să-l strâng puternic. Măinile mele osoase, făcură să tacă bătăile inimii lui. Felul acesta de-a ucide l'am învățat de la șarpe, care s'a încolăcit în jurul meu. Când am simțit că nu mai mișcă, ridicai piatra care ne servea de masă și i-o arunca pe cap. Cred că nu se va mai scula.

Pentru-ce l'am ucis? Cred că am tot dreptul. Știu că el a fost bun cu mine, că îmi voia fericirea, însă

pentru-ce nu m'a născut asemenea celorlalți oameni? De ce mi-a distrus credința că lumea nu e așa cum mi-o închipui eu? De pedeapsa lui Dzeu nu mi-e frică, pentru-că eu nu i-am văzut bunătățile lui, n'am cererat nimic din ceea ce a dat el pământului, deci nu avem nimic unul cu celalalt. Un singur lucru aș dori, să văd, să cunosc oameni, să-mi cunosc mama, să știu de ce se nasc oamenii? Pentru-ce creează când pot să dea naștere la fapuri ca mine? Ce plăcere nebună îi silește să dea naștere unor greșeli...

O comisie de savanți care cerceta Carpații, în apropierea Făgărașului, spre a găsi izvoare de petrol, ajunse-

se la un loc, unde găsiră o colibă, înlăuntru două cadavre. Unul era apăsător de o piatră uriașă, pe care trei oameni abia o putură înlătura cu mare greutate. Cadavrul al doilea, era încolăcit de un șarpe uriaș, mort și șarpele. Omul ucis de șarpe, putea avea 18—20 de ani, de-o frumusețe orbitoare, în mijlocul frunții cu o cută adâncă. Privea șarpele în față. Ochii lui erau deschiși și exprimau o fericire nemărginită. Șarpele avea pare-că un zâmbet șiret și lacom. Cercetând cu de-amănuntul odaia, găsiră ascunse într'un colț un teanc de hârtii. Aceste hârtii conțin istorioara povestită de mine.

Cronica dramatică

Deschiderea stagiunii la Teatrul Național din Cluj

„Viforul”, dramă în patru acte de Barbu Delavrancea

Istoria românească, așa cum s'a desfășurat de-a lungul veacurilor, pulsând în ritmul celui mai săngeros neastâmpăr, se înfățișează înaintea ochilor noștri uimiți de fulgerătoare vedenii, ca un nesfârșit izvor de momente dramatice. Nu cunoaștem un alt popor, a cărui poveste de câteva sute de ani să cuprindă mai mult sbucium și mai multă frământare; mai aspre elipe de încordare și mai grozave prăbușiri ale sorții. Ce impresionantă defilare de patimi și ce sguuitoare galerie de figuri legendare, răsărind ca niște umbre tragice în pragul infernăntății noastre închipuirii! O lume, care, rechemată la viață de o genială putere creatoare, ar putea fi, tot atât de bine, aceea a lui Shakespeare. Câte lady Machbet, câți Richarzi și câți regi Lear nu mișună subt filele prăfuite ale vechilor noastre cronici? Gândiți-vă la doamna Chiajna, la Ion Armanul, la Constantin Brâncoveanu, și desprindeți din palpăirea existenței lor chinuite acea fărâșă rară din înțelesul neschimbat al sușurilor și a corărilor pământului. E acelaș atelier vast al sufletului omenesc, în care scânteietoarele statui așteaptă să fie scoase la lumina eternității, din blocurile adormite de piatră.

Barbu Delavrancea, în al cărui cuget neaș românesc svăcnea un rar temperament de artist, a pătruns cu îndrăzneală în acest nenesfârșit labirint al întâmplărilor adevărate, ca să îmbrace viziunile trecutului în haina vrăjtită a iluziei

scenice. Mă îndoiesc, dacă în clipa aceea autorul „Trubadurului” nu s'a gândit intrădevar la eroii lui Shakespeare... Ei erau aici, în carne și'n oase, îmbrăcați în zale argintii, purtând în mâini vânjoase săbii călitate de genevezi, vorbind în limba lui Neculce, și, pentru a pași dincolo de tărâmul năzuințelor efemere, pentru a prinde forme nepieritoare nu așteptau decât pe meșterul inspirat, care, plămădindu-i a doua, oară, să-i poarte pe sus, pe aripa neostenitelor plămuii ale artei.

Așa a înțeles Delavrancea să-și scrie trilogia sa moldovenească. Dacă a reușit să pătrundă în inima vremii de-atunci, n'a alunecat niciodată pe panta convenționalei poetizării a virtuților strămoșești. Dacă a respectat totdeauna pictura pitorească a epocii, n'a exagerat cu nimic importanța așa numitei culori locale. Dacă a răsfoit pe-alcuiri în cartea scripturilor bătrâne, șlefuit cu pasiune de giuvaergiu armonioasă sa limbă literară, n'a căzut în căpăcana tiradelor goale și răsunătoare. A căutat să smulgă din vrafal letopiseștilor o fâșie largă de pasiuni deslănuite.

Viforul stă la mijlocul trilogiei sale moldovenești. *Apus de Soare*, în toată spendoare lui epică, fusese apoteoză admirabilei voințe de a domni a lui Ștefan cel Mare, cu toată malestarea pe care o respira. *Apus de soare* fusese mai de grabă un sfârșit de epopee, unde înșirarea marilor isprăvi se preface într'un imn de slavă.

Viforul trebuia să fie năvala tumuloasă a distrugerii în plină rostogolire. Ștefăniță, nepotul sfântului Voevod înmormântat la mănăstirea Putna, nu e decât un copil când se suie pe tronul bunicului său. Un copil fulgerat de gânduri uriașe, prea des și prea chinuitor cercetat de amintirea faptelor lui Ștefan, ros de râvna mării, și împins spre crimă de o fatală sete a sângelui. Neîndemânatic și imprudent la început, el urzește din umbră, în vălmășagul vânătoarei, omorul unchiului său Cătălin, căpetenia copiilor de casă, ostașul cel mai brav și vânătorul cel mai iscusit. Apoi, pofta de a-și înlătura închipuiți rivali merge crescând; îndrăzneala sa se umflă ca apele primăverii, capetele cari cad în jurul său sunt tot mai multe, până când vijeliosul călău aruncă sub tălșul securei fruntea curată a bătrânului Luca Arbore, portarul Sucevii, acela căruia îi datora viața, tronul și țara. Cu puterea oarbă a unei prăvăliri elementare frângând toate legile judecății și batjocorind glasul înduioșării, Ștefăniță coboară tot mai jos spre prăpastia nebuniei, singur împotriva tuturor, până când se prăbușește el însuși, ca o ruptură colțuroasă de stâncă, otrăvit de mâna propriei sale neveste, doamna Tana.

Analiza amănunțită a acestei sumbre construcții dramatice ar duce și la relevarea scăderiiilor tehnice. Criticii severi ai *Viforului* au găsit destule. Mai întâi, însă, atmosfera prea încărcată a piesei, prin întunericul căreia veselia bețivului Mogărdici abia strălucește, ca un sfârc de nas roșu. Apoi, o nepotrivită apariție a Oanei, văduva lui Cătălin, ca o umbră a Ofeliei lui Hamlet. Însfârșit, deplasarea, la momente date, a centrului de gravitate al acțiunii spre personalitatea lui Luca Arbore, a cărui sfâșietoare durere împietrită într'un cadru de evanghelică seninătate, covârșește de două ori tot restul ansamblului... Aceste au fost nemulțumirile criticilor. Nu ne vom face acum ecoul lor. Pentru noi, drama lui Delavrancea trăiește prin înfiorătorul ei realism, prin linia de largă noblețe pe care o înseamnă totuș câteva din caracterele principale, prin figura centrală, covârșitoare, a lui Ștefăniță, prin suflul de românism vânos pe care-l cuprinde, și, mai presus de orice, prin limba curată, ca mierea de albine, limpede, plină și curgătoare, care e a lui Delavrancea, și numai a lui, și pentru ale cărei

frumuseți se iartă și șapte scene de prisos...

Trupa tânără a Teatrului Național din Cluj, deschizând cu *Viforul* a cincea stagiune a sa, a câștigat o biruință deplină, în fața unui public însuflețit, care a umplut sala până la ultimul loc. A fost una din acele seri de fierbere și de bucurie, de-asupra căreia plutește plăcuta febră a succesului.

Ștefăniță a fost dl. St. Braborescu. Mărturisim, că ne-a făcut o plăcută surpriză. Aveam înțeles. Ni le-a risipit cu prisosință. A purtat greua sarcină a rolului său, patru acte întregi, cu multă pătrundere psihologică, și cu o rară pricepere a momentelor culminante. În marea scenă de judecată a lui Luca Arbore nu i-am găsit niciun cusur. Și, dacă am stărui cu orice preț să-l găsim vreunul, am releva numai câteva vagi reminiscențe din jocul dlui Artiste Demetriad, și unele scăpări din vedere, de-o clipă, pe cari, desigur, le va revizui la reprezentațiile următoare. Luca Arbore al dlui Zaharia Bărsan a avut, firește, toată prestația gravă și toată măreția simplă, pe care acest rar actor de frumoase atitudini a știut să i-le dea. Apariția doamnei Olimpia Bărsan în rolul Oanei, pe care l-a creiat la București, s'a împărțit cu prisosință din triumful seriei; nu cunoaștem astăzi, în teatrul românesc, o interpretă mai desăvârșită a ingenuității dramatice, nici n'am auzit, pe scena teatrelor noastre, un glas cu inflexiuni mai melodioase. Dna Stanca Alexandrescu, o norocoasă fugară, care ne-a revenit după un rodnic turneu de un an alături de dl. Ion Manolescu, a luat asupra sa interpretarea rigidă a doamnei Tana, realizând figura răsbunătoarei soții în linii sigure și sobre.

În impunătoarea suită de boieri, dl. Stănescu Papa a înfățișat pe cărturarul logofăt Trotușeanu cu multă finețe și cumpătat scepticism; dl. Dem. Psatta a făcut tot ce a putut, cu umerii săi, din vornicul Cărăbăț; dl. N. Dumitriu a dat, credem noi, o notă prea... mucalită (uneori) intrigantului și puțin scrupulosului Moghilă. Mogărdiciul dlui Virgil Vasilescu, plin de un humor sănătos, deși câteodată absent, chiar atunci când nimic nu-l opreă să fie de față. Pentru restul distribuției n'am avea de ce să cruțăm cuvintele de laudă. Montarea justă. Afară de un mic covor, țesut anul acesta, la Breaza de sus sau la Provița de jos, din lână țigaie și cu culori

chimice, care nu știm prin ce întâmplare a ajuns pe treptele tronului lui Ștefan cel Mare...

A. H.

Gad frunzele

*Cad frunzele'n vale
Și'n valuri se strâng,
Iar pomii pe cale
Se pare că plâng.*

*Cad frunzele'n vale
Și vântul suspină
Pe câmp numai jale,
Și-i jale'n grădină.*

*Us at, busuiocul,
Se frânge și moare —
— Mi-i parcă norocul
Ce astăzi mă doare...*

*Cad frunze — troiene —
S'aștern ruginii,
— Și-o lacrimă'n gene
Te-așteaptă să vii.*

CONSTANTIN CRIȘAN

Prag de toamnă.

*Regretele de toamnă ..
Regretele târzii, ...
Adusu-mi-au iar gândul
Durerilor pustii.*

*Iar clipele fugare
Pe brațe tremurânde,
Mi-aduc icoane șterse
Cu fețe mici, plâpânde.*

*Și'n ochii fiecărei
Citesc și-acum mustrarea,
Ce cugetu-mi o'mbracă,
Când ele-mi dau iertarea.*

*Și timpul cu cât trece
Cu-atât te simt mai vii,
Regretele de toamnă, ...
Regretele târzii. ...*

GEORGE PONETTI.

DĂRIA DE SEAMĂ

— Ilarie Chendi. — „Pe drumul Bărăganului“ de C. Sandu-Aldea. Humorul dlui Th. D. Speranția. —

„Cartea Românească“ a retipărit, după cincisprezece ani, *Impresiile* lui Ilarie Chendi. E mai mult decât un gest de înțelegere față de opera causticului critic. E mai mult decât un act de pietate. E mai mult chiar decât un probabil succes de librărie. E, încă odată un minunat prilej pentru a fixa legăturile dintre critică și literatură.

Ilarie Chendi a avut, în scurta sa critică, o activitate polemică răsunătoare. A purtat nenumărate lupte, a organizat necruțitoare campanii, și și-a crotit destule dușmăni. Trăind în cercul viu al actualității, a risipit în jurul său pasiune, nevoi și spirit, din belșug. N'a fost un creator de doctrine literare. Estetica sa nu se închegea într'un sistem disciplinat. El însuși nu se împănase niciodată cu titlul, de îndrumător al tinerilor talente. Se mulțumea să se răsoiască îndârjit cu cărțile rele, să iubească pățimaș pe cele bune, și să se descurce cu vioiciune neastâmpărată printre preocupările spirituale ale epocii sale.

Sunt de ajuns aceste însușiri pentru ca scrisul criticului să înfrunte măcișul timpului? Răsfoim *Impresiile* lui Ilarie Chendi, după cincisprezece ani, și tragem concluzii surprinzătoare. O mare parte din băcăliile de-atunci s'au uitat. Cine mai citește astăzi romanul Marin Gelea al dlui Petrașcu și pe unde se mai reprezintă dramele lui Haralamb Lecca? Cu toate acestea, paginile retipărite ale lui Ilarie Chendi, cu judecățile tăioase, cu aforismele lor limpezi și cu admirabilul lor bun simț artistic, cuceresc și cântigă și acum. Foiletonistul s'a instalat în literatură, pentru simplul motiv că talentul e totdeauna de actualitate.

* * *

Cam cu aceleași sentimente de arheolog amator am „prins“ să recitesc volumul dlui C. Sandu-Aldea: *Pe drumul Bărăganului*. Și aceasta este o carte reînviată. Dl. C. Sandu-Aldea a fost una din cele mai frumoase speranțe ale mișcării dela „Semănătorul“. Primele sale vestiri i-au atras multe și meritate laude. Ele se înfățișau cu admirabilele însușiri literare. Mai întâi, cu o neobișnuită cunoaștere a locurilor de pe câmpia Munteniei, cu un dar nesăvârșit de evocare al lanurilor în neconținută ondulare, al asfințiturilor însângerate, al aerului încropit pe întinsul șesului. Respira din fiecare pagină un simț al naturii, care nu se îmbrăca, poate, în haina atât de poetică a povestirilor lui M. Hal Sadoveanu, dar care cuprindea, cel puțin în aceeași măsură, realități pline și vii. Erau, apoi, oamenii acelor locuri; simpli țărani, sau ostași uscățivi, vre-o hanği cu brațe pline, cari trăiau adevărata lor viață, cu pășunile, cu dușmăniile și cu șreteniile lor; plâsmuiri din carne și din sânge, nu fanteze de operetă cu țări de carnaval.

A trecut însă vremea de-atunci. Marile făgăduieli au rămas neîndeplinite. Dl. C. Sandu-Aldea n'a jucat în literatura noastră rolul pe care i-l destinase debutul. Astăzi, autorul celor *Doi Neamuri* este directorul Școlii de agricultură dela Herăstrău și în lunga înșirare a cărților pe cari le-a scris, ne întâmpină cercetările asupra cubajurilor agricole și principiile despre selecțiunea metodică a cerealelor.

Este o pierdere, pe care o regretăm și astăzi.

Dl. Th. D. Speranția s'a făcut cunoscut publicului românesc, a ajuns chiar la o reputație de învidiat, grație nesfârșitelor sale anecdote: pipărate, împănate, și așa mai departe. Procedul său este, cu toate acestea, dintre cele mai simple. Amplifică, adică întinde pe trei pagini o snoavă populară de cinci rânduri; și versificând, adică transcriind proza în rânduri scurte, rimând „ovrei“ cu „usturoi“, „urech:“ cu „zeghe“ și „gâscă“ cu „pușcă“, transformând, într'un cuvânt, după părerea noastră, gluma sobră, succulentă și concentrată românească, într'un lung sos sălcii și lung.

Așa se întâmplă și cu *Călătoriile lui Enache Cocoloș*, pe cari „Cartea Românească“ le scoate totuși în a patra ediție, pentru amuzamentul copiilor noștri. Povestea reușește

să placă, în ciuda inutililor umpluturi, pe care i le adaugă autorul. Aceasta, pentru că originalul, după care ea a fost prelucrată, n'a putut să fie diluat cu desăvârșire, și pentru că volumul e înșesat cu ilustrații nenumărate și foarte nostime.

Meritul dlui Th. D. Speranția rămâne, că humorul dumisale n'a întunecat cu totul pe acela al colaboratorilor săi. Tot e ceva.

A. H.

CULTURALE

Internaționalism 1 terar. — De câteva luni încoace, suplimentul literar al unei gazete politice de zi, prea bine cunoscută publicului nostru pentru atitudinea sa prea puțin românească, întrebuițează toate mijloacele pe cari le pune la cale publicitatea, pentru a fabrica celebritatea de ocazie a unui nou prozator român, care n'a scris până acum nici măcar o scurtă schiță în limba sa maternă. Scriitorul cu pricina se numește Panait Istrati, care a tipărit la Paris, în franțuzește un volum intitulat „Kira Kiralina.“ Suplimentul literar este *Adevărul literar și artistic* al dlui Iacob Rozenhal, despre ale cărui merite culturale, firește, nu știe nimeni nimic.

Despre cazul dlui Panait Istrati, cași despre nesăbuita reclamă ce i se face, s'a mai pomenit în această revistă. În câteva șire, ne-am îngăduit să semnalăm graba cu care a fost proclamat „cel mai mare scriitor al României“, un tânăr necunoscut, a cărui operă n'are nimic comun cu limba și cu viața noastră românească. Iată, însă, că lucrurile se complică. Impresarii dlui Panait Istrati s'au dat la o parte, ca și cum misiunea lor s'ar fi sfârșit, și și-a făcut apariția dl. Panait Istrati însuși.

Trebuie să recunoaștem că debutul autorului „Kirei Kiralinei“ n'a

fost fericit. Fostul zugrav din portul Brăilei, uns ca principe al literaturii românești în redacția *Adevărului*, pe temeiul unei povestiri publicate de-a dreptul într-o limbă străină, se întoarce din lungul său vagabondaj de călător fără pașaport, pentru a-și face intrarea în publicistica militantă, ca un adevărat restaurator de valori și îndrumător spiritual. Într-o serie de „scrisori deschise”, cu autoritatea pe care l-o dă, probabil, fuga sa în străinătate în ajunul războiului (dumnezeului era de pe atunci un convins socialist) și nenumăratele meserii pe care le-a exercitat de-a lungul Europei, dl. Panait Istrati se pornește să dărâme gloriile noastre consacrate și dă concetățenilor săi, dela distanță, severe lecții de umanitarism.

Dl. Panait Istrati nu pricepe, și prin urmare nu recunoaște, valoarea creatoare a ideii de patrie. Fotografal ambulant dela Nisa, care etalează cu emfază cele șase căsătorii pe care le-a făcut până acum, și care se jură că sentimentul de naționalitate nu-i spune nimic, ne se închină decât în fața unui singur ideal, — idealul omului fără țară. De aceea, își permite să batjocurească poezia lui Eminescu, în fața căruia își ia aere de semidoctă superioritate; și de aceea își ia libertatea de-a insulta opera culturală a dlui N. Iorga, pe care-l numește de-a dreptul falsificator de adevăruri.

Se înțelege, nici Eminescu nu se mai poate scula din mormântul său dela Belu pentru a-și apăra modestul său talent poetic împotriva genialului prozator al dlui Iacob Rezenthal, nici dl. N. Iorga (așa credem) nu se va întinde la o lungă polemica personală cu această proaspătă apariție a literaturii universale. Cazul ni se pare, totuși, interesant căci el dovedește încă odată caracteristică mentalitatea din tabăra internaționalistilor noștri literari, cari inventând figuri de teapa dlui Panait Istrati, duc o campanie susținută împotriva oricărei manifestări sufletești a ideii naționale. Ar trebui să credem, cu alte cuvinte, că Eminescu a fost un versificator mediocru, pentru că și-a îngăduit să fie un doctrinar al naționalismului, și că Panait Istrati e un romancier clasic, pentru că n'a avut niciodată un domiciliu stabil.

Să creadă așa ceva, cine vrea.

Teatrele din provincie. — Afișe mici albastre au anunțat inau-

gurarea noii stagiuni a Teatrului Național din Cluj. Reprezentația de deschidere o formează *Viforul* de Barbu Delavrancea. Teatrul din Chișineu și-a deschis porțile deunăzi sub direcțiunea scriitorului Ludovic Dăuș, cu *Apus de Soare*. Cel din Cernăuți, condus de d. Leca Morariu, un alt merituos publicist, se pregătește să găzduiască deasemeni o trupă stabilă.

În pragul toamnei, se prevestesc rodnice culesuri sufletești. Aceste neîntrerupte manifestări artistice naționale sunt bine venite; ele vorbesc despre încrederea pe care o câștigăm în propriile noastre puteri, de vreme ce o stăpanire se înrădăcește mai ales cu biruințele sale culturale. Vorba e a dlui N. Iorga: „un popor fără un steag de cultură, nu e o oaste, e o gloată.” Teatrul, în această luptă, constituie o prețioasă fortăreață, de unde cuvântul românesc se revarsă, cuceritor, mai de parte. Vestile care ne sosesc, din provinciile desrobite, ne umplu deci de o reală bucurie. Până în anul acesta, Teatrul Național din Cluj a fost singurul așezământ artistic statornic din provinciile alipite. Acum trei ani, o scurtă stagiune, la Chișineu, s'a încheiat fără urmări. Acum un an, câteva luni de operetă cu dl. N. Leonard la Cernăuți, a însemnat un mic preludiu, în tact de trei pătrimi. De data aceasta se anunță oare o epocă nouă? Provincia se scutură pretutindeni din toropeala de până acum. La Brăila, adăpostind o merituoasă trupă de actori s'a deschis, zilele aceste, un Teatru Comunal. Vechile teatre din Iași și Craiova și-au reînnoit și repertoriul și personalul și clădirea, nădăjduind o nouă eră de prosperitate.

Nu trebuiesc disprețuite aceste modeste căminuri de artă, la flacăra cărora societatea românească din colțurile de provincie, își poate încălzi onestele sale satisfacții sufletești. Dar, ele au nevoie, pentru a trăi viața lor adevărată, de o independență desăvârșită în felurile pe care le urmăresc. Spiritul de imitație nu fecundează nimic. Iată, soarta pe care o urăm teatrelor noastre din provincie, și, implicit, celui din Cluj. Să înțeleagă misiunea lor de artă prin prisma gustului și temperamentului publicului pentru care au fost create.

Amintiri pioase. — Acum câteva zile, la Bârlad, s'a desvâlit bustul poetului Vlahuță, opera sculptorului tutovean Dimitriu Bârlad.

Festivitatea s'a desfășurat sub auspiciile societății culturale *Academia bârledeană*, și ale ligii „*Drepturile și datorile femeiei*” căreia îi datorăm și acest pios act de închinare în fața memoriei lui Vlahuță, ilustrul fiu al locurilor aceluia. Iar deunăzi la Iași, în ținutul Eternității: s'au sfințit alte două monumente: bustul lui Ion Creangă din Humulești, vechi cunoscut al dealurilor din fosta capitală a Moldovei, și bustul lui Barbu Delavrancea, mort pe timpul războiului, în 1918, în cele mai triste vremuri ale nădejzilor noastre de libertate. Sunt amintiri deosebite, cari s'au cristalizat în piatră, înemurind chipul a trei mari scriitori români. Cultul morților noștri scumpi e o părghie morală pentru vremurile viitoare.

POLITICE.

Perspective de toamnă. — Deschiderea apropiată a Corpurilor legislative a mobilizat din nou forțele partidelor dela noi. Întruniri publice s'au anunțat pretutindeni. Partidul naționalist al poporului, de sub conducerea dlor N. Iorga și C. Argetoianu, ține tocmai acum o serie de adunări, menite să lămuirească situația acestei noi organizații politice, față de opinia publică dela noi. Partidul național anunță ținerea unui mare congres la București, în luna Octombrie. Partidul poporului, după cât se spune, așteaptă rezultatul „ultimului” pe care d. general Averescu l-a dat guvernului actual. Cazanul frământărilor politice a început să fiarbă. Ceeace va rezulta de-aici, ne va arăta ziua de mâine.

Un lucru e cert. Toamna aceasta, și iarna care vine, nu va fi mai liniștită decât altele. În toată tabăra opoziției există convingerea, că partidul liberal va fi silit să se retragă. Termenul fatal e fixat în Decembrie sau Ianuarie, cel mai târziu. Câtă valoare au aceste proroci, se va vedea în curând. Deocamdată, partidul liberal se bizuie pe desbinarea partidelor din opoziție cărora la contestă și acum, după atâtea însuccese proprii, priceperea de a cărmui țara. Nu se poate spune însă, că actualul guvern se află într-o situație de invidiat. Greutățile pe cari el însuși și le-a creiat, prin politica financiară pe care a făcut-o, i-au creat o atmosferă penibilă de jenă și neîncredere. Nu numai că

multele lui fîgăduieli nu s'au îndeplinit, dar pretutîndeni se observă o înrăutățire a stărilor economice. Avem deci impresia, că o prelungire a regimului liberal n'ar mai fi dorită nici de căpeteniile acestora.

Intrebarea rămîne, însă: cine va fi urmașul?

Surprize posibile. — În vederea succesiunii la guvern, s'a tot vorbit despre o concentrare a diferitelor partide de opoziție, despre fuziuni, colaborări, și celelalte. Nu s'a realizat până acum nici una. Soarta proiectatei contopiri a partidului țărănesc cu partidul național e cunoscută. Convorbirile din vară, dela Sovata, între d. C. Argetoianu și unii dintre conducătorii partidului național n'au dus la niciun rezultat. Altele, deocamdată, nu sunt la ordinea zilei. Dar, cum se știe, evenimentele mai pot produce surprize numeroase.

Una din aceste surprize, după cât se afirmă, ar fi acțiunea apropiată a dlui Vasile Goldiș, care, nemulțumit de conducerea actuală a partidului național, ar căuta o apropiere cu partidul dlui general Averescu și cu partidul țărănesc, despărțindu-se definitiv de dl Iuliu Maniu. Nu știm, de-aici, din colțul nostru, cât adevăr se ascund sub aceste svonuri cari circulă de două luni încoace. Știm numai atât că o convorbire a avut loc, acum câteva zile, la Oradea Mare, între președintele „Astrei” și dl Octavian Goga.

Dacă s'a ajuns acolo la o înțelegere între cei doi adversari de ieri, se va vedea la vreme.

FELURITE

Vești din cealaltă lume. — După părerea celor mai mulți dintre oameni, așa numitele științe oculte nu sunt decât ori șarlatanie ori naivitate. Spiritismul, pentru acești partizani ai pozitivismului, poate să fie, în cel mai bun caz, un joc amuzant de societate. Iei o masă de brad, bătută'n cuie de lemn (căci fierul alungă spiritele), faci întineric în odale, întinzi mâinile pe masă, și masa începe să umble... (Dacă o salți puțin cu piciorul.) Cu toate aceste glume, și cu altele cari se mai fac pe socoteala unor astfel de îndeletniciri, sunt oameni de știință, savanți cu renume, cari cred în posibilitatea unei comunicări între noi și sufletul celor dispăruți. Unul dintre cei mai fanatici dintre aceștia e astro-

nomul Camil Flammarion. Tot atât de convins e romancierul Conan Doyle.

Acei cari nu se îndoiesc de existența *fluidului magnetic* din natură, au avut acum câteva săptămâni prilejul unei ciudate confirmări a teoriei lor. Un om celebru, mort de curând, a găsit cu cale să dea câteva știri despre sine. E vorba de vestitul lord Northcliffe, regele presei engleze, proprietarul a câtorva zeci de ziare zilnice și a o sută de reviste, care s'a stîns din viață la Londra, anul acesta chiar. Acest lord Northcliffe a trimis de curând un interesant mesaj fostei sale secretare mis Luiza Owen, prin mijlocirea unui *mediu*, dna Osborne Leonard. Fostul director al gazetei *Daily Mail* a vorbit despre diferite afaceri personale, despre Societatea Națiunilor, căreia i-a urât succes, și a făcut câteva mărturisiri interesante cu privire la viața sa de pe lumea cealaltă. Iată ce a declarat, prin creionul dnei Leonard, lordul Northcliffe:

— „Dacă n'aș fi venit aici mai curând, sănătatea mea ar fi fost pierdută. Aci totul e minunat. Mă simt cât se poate de bine și sunt într'o haină de flanelă cenușie...”

Și lordul Northcliffe adaugă:

— „N'aș mai dori să mă reîntorc pe pământ!”

Pentru cei cari au de gând să creadă aceste năzbătii, deși ele au fost publicate în presa engleză cu toată seriozitatea, această declarație poate să fie o consolare.

Minuni ale științei. — Omenirea s'a obișnuit demult cu minunatele cuceriri ale științei. Am smuls naturii aproape tainele ei. Facem astăzi înconjurul lumii prin văzduh, cu mașini mai grele decât aerul, și ascultăm la Oradea Mare reprezentațiile Operei din Paris... O singură taină n'am reușit s'o stăpănim încă. Taina vieții. Nu știm pentru ce ne naștem, în virtutea cărei magice forțe trăim, și mai presus de toate, nu pricepem pentru ce suntem osândiți să murim. E așa de bine să ne frământăm în mijlocul acestor necazuri, pe care atât de des le blestemăm!

Veacul nostru cutează acum să pornească și la acest asalt suprem asupra legilor firii. Sunt cunoscute tuturor experiențele cari se fac, pentru câștigarea fermecatului elixir al eternei tinereți. Nu e vorba, de data aceasta, de basme. E altceva decât licoarea vrăjitoarească, grație

căreia a întinerit bătrânul doctor Faust. Mijloacele științei nu sunt acele ale magiei. Se încearcă însă o operație de o îndrăzneală într'adevăr uluitoare: *transplantarea organelor vieții dintr'un trup în altul.*

Așa numita metodă Voronoff, cași experimentările doctorului Steinbach, a făcut încunjurul globului, stîrnind despotrivă curiozitatea oamenilor de știință, și duhul ironic al semenilor noștri glumești. Tofuș, câteva experiențe surprinsătoare au reușit. Unui câine i s'a înlocuit un rinichi bolnav cu unul sănătos, dela alt câine, și acest delicat organ a reînceput să funcționeze în trup străin. Inchipuiți-vă, ce cucerire ar face omul, dacă și-ar putea înlocui organele sale uzate, cu acele zdruvene și tinere, ale unei maimuțe, de pildă. Ce fericit ar deveni omul, prelungindu-și existența, și ce nenorocite ar fi maimuțele...

Mulțumirea noastră trebuie să se săvârșească în paguba cuiva; aceasta este poate o lege, care într'adevăr n'are cine s'o schimbe!

Scrisori dela Redacție.

Nison D. Așteptăm dela D-v. lucruri mai bune, nu mai slabe, decât cele ce v am publicat odată. „O noapte” prea e plină de reminescențe din marii noștri lirici, iar celelalte două mici sunt neizbutite.

I. S. Vă rugăm să ne dați lucruri de tot populare, potrivite cu gustul cetitorilor noștri. Spicuirile acestea din istoria astronomiei nu ni se par destul de interesante.

Ignotus. Regretăm, că nu-i putem da drumul cu niciun chip. Proza e de tot naivă și fără viață.

Melas. Poezia Dv. nu e izbutită.

A. T. H. În tot scrisul Dv. este ceva simplu și banal, scuturat par'că din mănecă. Versurile sunt prozaice, iar proza este fără pic de poezie. Ca să izbutiți în literatură, vă trebuie muncă încordată și nelnteruptă.

Octavia Pirtea. Cu ce ați trimis acum abonamentul dvoastră este achitat până la 31 Dec. 1924.

A. Costea. Am primit suma de 100 Lei.

Cărți noi

Ch. Lane Poor: Sistemul solar, traducere de *V. Anestin.* Cartea Românească 6 Lei.

I. Dragoslav: Povestea crinului. „Cartea Românească” Lei 2.50.

C. Stamati: Povestea povestelor. Cartea Rom. Lei 2.50.

Pagini despre Avram, Iancu de Ion Gorun N. Pora, I. U. Soricu, etc. Cartea Rom. Lei 2.50.